

הלבות נדה

ואשה כי תהיה ובה דם יהיה וזבה כבשרה שבעת ימים תהיה בנדתה ונ"א⁸. פרשה זו נאמרה בנדה הרואה בעת נדתה. ובפרשה שנייה נאמר⁹ ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה או כי תזוב על נדתה כל ימי זוב מומתאה כימי נדתה תהיה ממאה היא. פרשה זו נאמרה בזבה שהיא הרואה ג' ימים רצופים בלא עת נדתה שאין רבים פחות משלשה¹⁰. והיא צריכה לספור ז' ימים נקיים שנאמר בפרשה זו ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר, ודרשו חכמים¹¹ ואחר תטהר אחר אחד לכולן שלא תהא מומאה מפסקת ביניהם כלומר שלא יהא לנקיים שלא אלא אחר אחד בלבד, ואלו ראתה יום אחר בינתים ומשלמת בתר הכי הווי ליה תרי אחר, הולכך ילפינן מינה דאם ראתה בינתים סתרה מינה ואחר כך מזונה ז' ימים רצופים כדי שלא יהיה להם אלא אחר אחד (ר"ן¹²).

אבל הרואה בעת נדתה בין שלא ראתה אלא מפה אחת¹³ בין שהיתה שופעת כל שבעה¹⁴ ופסקה בסוף יום השביעי¹⁵ מובלת לערב שהוא ליל שמיני¹⁶ ומשמשת¹⁷ שנאמר כי שבעת ימים תהיה בנדתה.

חזרה וראתה מליל שמיני¹⁸ ואילך הרי זו ובה בין שמבלה לנדתה בין שלא מבלה (עיין גמ' נ"ד¹⁹).

ואם ראתה יום אחד או ב' הרי זו שומרת יום כנגד יום²⁰ ואם ראתה ג' ימים רצופים צריכה ליטב שבעה נקיים שנאמר או כי תזוב על נדתה כלומר בסמוך לנדתה שהוא שמיני ותשיעי ועשירי, ומתוך שנאמר או כי תזוב מכלל שבתחלה הכתוב מדבר במופלג מנדתה²¹. והפלגה זו קבלו חכמים הלכה למשה מסיני²² שאינה יותר על ג' יום, שו"א יום שלאחר שבעת ימי נדתה נקראים בלא עת נדתה ואחר כך חוזרת לעת נדתה²³.

ובתוך ז' יום אלו אם לא ראתה אלא יום אחד בין שראתה בתחלת הלילה בין שראתה בסוף היום ופסקה בו²⁴ משמרת ליל האחרת ויומו ואם לא ראתה כלום מטהורה לבעלה לערב אחר שתמכול.

א ויקרא מו, יז.
 ב שם כה.
 ג ספרא מצרוע פרשת זבים פרשתא ה ה"ש. נטוין מו, א.
 ד רש"י שם ה"ה ימים שנים. ר"ף שבעות (ג, ב). רמב"ם פ"ז ה"ז.
 ד שם כה.
 ה ברייתא לו, א (אחר אהר). רש"י לו, ב ד"ה תסתור (כלומר זמן אחד לכולן). ובספרי ל"ת קרא (לו, ג), ובר"ן (דלקמן) גורם אחר אהר.
 ו שבעות (ג, ד) ד"ה אחר אהר.
 ז משנה מ, א. רמב"ם הל' אסורי ביאה פ"ז ה"ב. הל' נדה לרמב"ן פ"א ה"א. מור ולבוש.
 ח ספרא מצרוע פרשת זבים פרשתא ד ה"ה. ר"ף שם (ג, א). רמב"ם פ"ז ה"ב. רמב"ן שם. מור ולבוש.
 ט רש"י מגילה בת, ב ד"ה שהחמית. רמב"ן שם. מור ולבוש.
 י ברייתא יומא ג, א. רמב"ם פ"ד ה"ז. רמב"ן שם. מור ולבוש.

ולבוש.

יא רמב"ן שם.

יב ויקרא מו, יז. ספרא מצרוע פרשת זבים פרשתא ד ה"ה. ר"ף שם. ר"ן שם ד"ה כבשרה (ג) לימודים הנ"ל מפסקו דה.

יג גמרא עג, מט"א. רש"י שם ד"ה סמוך לנדתה. רמב"ן שם.

יד ע"ב (מ' ימים ממאן). ורש"י שם ד"ה מ' (תרי מנייהו ויבת). וראה גם לקמן (בלא מבלה לויבת).

טו משנה לט, א ובכ"מ. ברייתא עג, א. רמב"ם שם ה"ז. רמב"ן שם ה"ה. מור ולבוש.

טז ברייתא עג, א. ר"ף שם (ג, ב).

יז ברייתא עב, ב כרבי אלעזר בן עזריה. ר"ף שם. רמב"ם שם ה"ז. רמב"ן שם ה"ד. לבוש.

יח רמב"ן שם ה"ד. מור ולבוש.

יט רמב"ם שם ה"ז. רמב"ן שם ה"ה. מור ולבוש.

וזמן מביילתה מן התורה הוא כיום ספירתה² ואם לא מבלה ביום מובלת בלילה³ ואף על פי שטבלה ביום אינה משמשת עד הערב שמא תראה ותסתור כל היום למפרע³. ראתה גם ביום ב' ופסקה בו משמרת יום ג' אם לא ראתה בו תהיה לבעלה לערב אחר שתמבול. זו היא זבה קטנה³ שהיא שומרת יום כנגד יום, שנאמר³ ממהא היא דקרא תורה הוא דכבר נאמר כימי נדתה תהיה אלא למעוטי שאינה משמרת אלא יום אחד בלבד לימי זוב מומאתה שאינן רבים (ר"ן טו):

ראתה ג' ימים רצופים³ אפילו לא ראתה בכל יום אלא מפה אחת פחותה מן החרדל³ הרי זו זבה גדולה ומאחר שתפסקו ראייתה צריכה לספור ז' נקיים חוץ מן היום שפסקת בו³ וזמן מביילתה מן התורה³ הוא ביום ז' לספירתה ואינה משמשת עד הערב שמא תראה ותסתור² ואם לא מבלה ביום מובלת בלילה³.

ואין בין זבה קטנה לזבה גדולה אלא לענין ספירת ז' והבאת קרבן, שזבה גדולה צריכה לספור ז' נקיים וזבה קטנה אינה סופרת אלא יום אחד בלבד וזבה גדולה מביאה קרבן כשתמטר מזוהה ולא זבה קטנה, אבל לענין מומאה ואיסור ביאה הן שווין² שהבא על זבה קטנה הוא בכרת כמו הבא על זבה גדולה שנאמר² כימי נדתה תהיה וגו'.

ואחר ששלמו י"א יום אחר שבעת ימי נדתה והוא יום י"ט לתחלת נדתה חזרת לעת נדתה² ואין ראייתה ביום י"ט מצטרפת לראיית י"ז וי"ח לעשותה זבה גדולה².

וסדר ספירת ימי הנדות והזיבות כך הוא² כל אשה הרואה דם פעם אחת יושבת ז' לנדתה. ואחר ז' ימים אלו אם לא ראתה כל י"א יום או אפילו ראתה ב' ימים ואפילו הם י"ז וי"ח משתראה י"ט לראייתה היא נדה בתחלה², ויום אחד מימי נדתה שאינה רואה עולה לה לספירת זיבה קטנה². לא ראתה עד יום כ"ו אין מונע כ"ו ליום הראוי לזיבה אלא הרי זו תחלת נדה² הואיל ולא ראתה ב"ט, שאין זיבה אלא ב"א הסמוכין לז' שראתה בהן נדות² בתחלתה. אבל אם ראתה ג' ימים רצופים בתוך י"א יום שהיא צריכה לספור ז' נקיים אינה חוזרת לימי נדות עד שתספור ז' נקיים, כיצד הרי שראתה ג' ימים בסוף י"א יום ושפעה וראתה גם ביום הרביעי שהוא מן הימים הראויים

כט ונדרבנן לא תמבול עד לערב (רש"י ט, ב ד"ה לדי ספק, תוס' שם ד"ה אבל רמב"ן שם הל"ב. מור סי' קצו).
ל ברייתא מו, ב. רש"י שם לדי ספק, ר"ף שם. מור ולבוש.
לא ב"י ד"ה ונ"ש בכל המביילות. פרישה ס"ק מו.
לב רמב"ם פ"ז ה"ח. רמב"ן שם ה"ח.
לג ויקרא מו, כה. וחזיב כרת בנדה מנבאר שם כ, ה. רש"י מנדרבין פו, סע"א. רמב"ם פ"ד ה"א"ב.
לד רש"י ערבין ה, א ד"ה פתח ה"ה פתחה. רמב"ן שם ה"ה. מור ולבוש.
לה ברייתא עג, א. רש"י שם ד"ה יכול ר"ף שם. רמב"ן שם ה"ז.
לו רמב"ן שם ה"ט. מ"מ פ"ו ה"ז.
לז ברייתא עג, א. רש"י שם ד"ה יכול ר"ף שם. רמב"ן שם ה"ז.
לח תוס' נד, א סו"ה תשמשו. רמב"ן שם ה"ג.
לט רש"י שם. רמב"ן שם ה"א.
מ רש"י שם. רמב"ן שם ה"ב.

כ משנה מגילה כ, א. ברייתא נדה עב, א (ושנין במובלת לילה לזבה שאינה מביילת). ברייתא שבת קכא, א (שזבה חלוקה וזבה מנדה). ב"י ד"ה ונ"ש וזבה (שנדרבנן אינה מובלת עד חלילה, כמו בזבה גדולה דלקטן).
כא ב"י ד"ה ונ"ש בכל המביילות. פרישה ס"ק מו.
כב משנה עב, א. רש"י שם ד"ה תלוין. ר"ף שם. רמב"ן שם ה"ז. מור ולבוש.
כג גנזיא לז, א. רמב"ם פ"ז ה"ז. רמב"ן שם ה"ה. מור ולבוש.
כד ויקרא מו, כה. ר"ף שם.
כה שם ד"ה ת"ל מנבאר.
כו תוס' נד, א ד"ה וארבעה. רמב"ן שם ה"א.
כז משנה מו, א (לקטן שכבת ורע וזב. ראה שו"ת צנח צדק וידה סי' קא אות א). רש"י טב, א ד"ה ולמטא (דמיורי אף בנדה וזבה. וכדלקטן סי' קפג ס"א). רמב"ם פ"ה ה"א (אף לענין זיבות). רמב"ן שם. וראה גם לקטן סי' קפג ס"ק ג. סי' קפד ס"ק ג. סי' קפח ס"ק כב. סי' קצ ס"ק ב.
כח גנזיא לג, א (שיקף הבותים מופרים היום שפוסקת). רמב"ן שם. מור ולבוש.

הלכות נדה

רלא

לנדה, אפילו התחילו נקיים שלה וסתרה וחזרה למנותן וחזרה וסתרה אינה אלא זבה הסותרת, וכשתשלים ז' נקיים ותראה תחזור לתחלת ימי נדה¹⁰⁰, ואף על פי שלא טבלה לזיבתה (עין רא"ש פ"ד¹⁰¹ וב"י סי' קצ"ו¹⁰²), כי ישוב אינה סותרת מעתה (תוספות דף ל"ז¹⁰³ ורא"ש שם).

ובל זה מדין תורה אבל רבינו הקדוש התקין שכל אשה שתראה יום אחד תשב ששה¹⁰⁴ נקיים¹⁰⁵ ואם ראתה ב' ימים תשב ששה נקיים ואם ראתה ג' ימים רצופים תשב שבעה נקיים¹⁰⁶ ובכל ימים שתראה כך היא נוהגת כדי שלא לחלק בין ימי נדה לימי זיבה¹⁰⁷, מפני שאין כל הנשים בקיאות בחשבון ימי נדה וזיבה ויש להסתפק בכל יום שתראה בו שמא זהו תחלת נדתה ואינה מהורה לבטלה עד ליל שמיני¹⁰⁸. ואם חזרה וראתה ביום א' מני' ימים אלו יש לחוש שמא זהו תחלת נדתה ויום הראשון היה מימי זיבתה¹⁰⁹, לכך הצריכה ליטב ששה נקיים וכשתשב ששה נקיים אין כאן בית מחוש, כל שלא ראתה ג' ימים רצופים שאז יש לחוש שמא הם בימי זיבתה וצריכה ז' נקיים¹¹⁰:

אבל בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו ראתה יום אחד מפה¹¹¹ אחת כל שהיא¹¹² ופסק הדרם סופרת לה ז' נקיים ובין שראתה בעת נדתה יום אחד או ב' או כל הו' כולם או יותר משיפסק הדרם סופרת ז' נקיים כדין זבה גדולה¹¹³. ומפני מה החמירו בנות ישראל כך על עצמן כדי שתהיינה מונגות בכל זמן מנין אחד ולא ישתנה מנהגן בין ראייה אחת לג' ימים¹¹⁴, הרי שראתה ג' ימים ונעשית זבה התחילה וספרה עד ז' נקיים וראתה בשביעי מפה כחדל או פחות ודאי צריכה ליטב ז' נקיים (מפני שסתרה מניינה) ויש שאינן בקיאות בין תחילת ראייה לסתירת הספירה ויבא הדבר לדין טעות¹¹⁵. וחומרא זו שנהגו בנות ישראל הוכשרה בעיני החכמים ועשו אותה כהלכה פסוקה¹¹⁶ בכל מקום, לפיכך אסור לאדם להקל בה ראשו לעולם. עכ"ל הרמב"ן ז"ל¹¹⁷.

ועיין סוף סימן קפ"ח¹¹⁸ דאיכא נפקא מיניה בומן הוה בחשבון ימי נדה וזיבה לענין וסתרת לפי דעת השפתי בהן¹¹⁹:

מא רש"י שם. רמב"ן שם ה"י. מור ובוש.

מב סי' ב. וראה גם לעיל (בלא טבלה לנדרתה). לקמן סי' קצ ס"ק פה.

מג ד"ה ומ"ש או בין השמשות.

מד ע"א ד"ה שבעה.

מה גמרא מן, א. ר"ף שם (ד, א). רמב"ן שם המ"ז.

מו רמב"ן שם. ר"ן שם ד"ה שנים תשב.

מז גמרא שם. ר"ף שם. רמב"ן שם.

מח רמב"ן שם.

מט ר"ף שם (ד, רע"א). ר"ן שם. רמב"ן שם המ"ז. מ"מ פ"א ה"ג.

נ רא"ש פ"י סי' ו.

נא רש"י שם ד"ה שנים.

נב ר' זיידא מן, א (מפת דם כחדל). מור וש"ע.

נג רמב"ן שם ה"י. ש"ך ס"ק ג (אפילו פחות מחדל). וכדלעיל לענין ובה.

נד רמב"ם פ"א ה"ד. רמב"ן שם.

נה הראב"ד בבבלי תנפיש ריש שער הספירה. רמב"ן שם ה"ה. מ"מ פ"א ה"ד.

נו כ"ה ברש"י דלקמן אבל ברמב"ן ומ"מ: עד ששה.

נז רש"י מגילה כח, סע"ב. רמב"ן שם. מ"מ שם. ר"ן שם (ד, א) ד"ה ואע"ג.

נח ברכות לא, א. ר"ף שם.

נט שם ה"ט.

ס ס"ק ק"ב.

סא ס"ק ע"א.

הלכות נדה

קפג אשה שרואה טיפת דם צריכה לישב שבעה נקיים וכו סעיף אחר:
א *אשה שיצא דם [א] * ממקורה

באר הגולה

א כרייתא דנדה דף לו ע"ב.
 ב סומריא דשמואל שם דף נ"ז ע"ב.

והוא המקום הארוך שראשו מתקבץ בשעת העבור כדי שלא יפול הוולד ונפתח הרבה בשעת לידה הוא הנקרא פרוודור כולמו שהוא בית שער לרחם, ופתח הפרוודור¹¹

הוא באמצעו למטה ודרך שם דמים יוצאים¹² לכותלי בית הרחם¹³ למטה ומשם לחוץ. וכשעת גמר ביאה והוא הנכנס כל האבר הוא נכנס בפרוודור ואינו מגיע עד ראשו שמבפנים אלא רחוק ממנו מעט לפי האצבעות¹⁴. ולמעלה מן החדר ומן הפרוודור בין החדר לפרוודור הוא המקום שיש בו שתי ביצים של אשה והשבילים שבהם מתבשלת שכבת זרע שלה ומקום זה הוא הנקרא עליה¹⁵ וכמו נקב פתוח מן העליה לגג הפרוודור ונקב זה קורין אותו לול¹⁶ והאבר נכנס לפנים מן הלול בשעת גמר ביאה¹⁷. ודם הבא מן החדר כולו ממצא¹⁸ חוץ מדם מוחר שהתורה מחרתנו¹⁹ ודם קשיש²⁰ כמו שיתבאר י"י. ודם העליה כולו מחר²¹ שהוא כמו דם מכה שבמיעים או בכבד או ככוליא ויוצא בהם²². ודם הנמצא בפרוודור אם נמצא מן הלול ולפנים הרי זה ממצא²³ שחוקתו מן המקור²⁴ שהוא החדר וחיובים עליו קרבן ושורפין עליו תרומה וקדשים²⁵ ואין אומרים שמה מן העליה ירד כאן דרך הנקב שרוב דמים הנמצאים כאן הם מן החדר²⁶ (דאי מעליה אתי מן הלול ולחוץ איבעי ליה לאשתכוחי דהא כי נחית מן הלול לפרוודור כלפי חוץ הוא יורד ויוצא דרך יציאת הדמים ואינו תוור לצד אחוריה רש"י²⁷) נמצא הרם בפרוודור חוץ לנקב הרי מומא²⁸תו ספק²⁹ שמה מן החדר בא או מן העליה שנתן דרך הנקב עכ"ל הרמב"ם. ומבואר מלשונו שכל דם שנמצא חוץ לנקב אפילו נמצא לפנים מפתח הפרוודור

א ויקרא כ, ה.

ב ספרא מצותי פישת זכים פישתא ד ה"ב. ר"ף שבעות (ג, א). ראש פ"י רס"ו ג. ב"י ריש הסנין. לביט.

ג רמב"ם פ"ה ה"ג.

ד מושנה י, ב. רמב"ם שם.

ה רמב"ם שם.

ו רש"י שם ד"ה חדר חדר מבפנים.

ז רמב"ם שם.

ח רש"י שם ד"ה ספקו ממצא (הד').

ט רש"י שם ד"ה חדר. וראה לקמן בטהר"ב ריש ההגהה ה'.

י שבנמרא ג, א. ומרש"י שם ד"ה חדר.

יא רמב"ם פ"ה ה"ד.

יב בנשנה שם.

יג בגמרא שם.

יד רמב"ם שם.

טו משנה שם. רמב"ם פ"ה ה"ה.

טז ויקרא יב, דה. וראה רמב"ם פ"א ה"ה, והל' נדה

לרמב"ן פ"ז ה"ב, ופור ורמ"א סי' קנד. סוף ס"א, שהחריטו האוננים ופשה המנחה שאין גועלין על דם מוחר.

יז וראה לקמן סי' קפז סוף ט"ז.

יז משנה ונמרא לו, ב. וראה רמב"ם שם, ופור ושורע רס"י קנד, ולקמן ס"ב ב, שהחזיר שהחזירו בנות ישראל על

עצמן שכל ראות היא כוב (בדלעיל במקף הפתחה לחל' נדה), נאמר גם דם קוש.

יח רמב"ם פ"ה ה"ה. ודבונה למה שנתבאר שם פ"ז ה"א ואילך.

יט משנה שם. רמב"ם פ"ה ה"ה.

כ רמב"ם שם.

כא נמרא שם כרב הונא. רמב"ם שם.

כב משנה שם. רמב"ם שם.

כג תני רבי חייא שם. רמב"ם שם.

כד רבי יוחנן שם י"א. רמב"ם שם.

כה י"י, ב ד"ה ספקו ממצא (רב').

כו רב הונא שם (מן הלול ולחוץ ספקו מצא). רמב"ם שם.

הלכות נדה כפנ

כלפי אחוריה כקרקע הפרוודור הרי טומאתו כספק¹⁰. וכן כתב בפירושו המשנה¹¹ בהדיא.

ואם כן יש לומר דהוא הדין נמי בנמצא בכותלי בית הרהם¹² למטה*.

* הגהת מהרי"ל²: וכ"מ מסתמת ל' הרמב"ם. דלא כרשב"ץ פ"ב¹⁰. אלא דיש לומר דמיירי שברור לה שלא הרגישו, כגון שדקה עצמה מיד אחר שדקה עצמה ומצאה שטורה, אבל אם שהתה ביתניים בענין שיש לומר הרגישו ולא אדעתה אפילו בכותלי בית הרהם נמי טמאה טומאת ודאי הרמב"ם, דסבירא ליה חזקת הדם שבא בהרגשה כדלקמן (ועיני בקו"א¹² ובמהדורא בתרא¹² פלפול עמוק בזה).

אבל (א) רש"י¹² פירש דהא דאמרין בנגמרא מן הלול ולחזין ספקין נמצא ולא ודאי נמצא מיירי בנמצא להלאה מפתח הפרוודור לצד פניה, ומשום הכי איבא לאחוקי ברם עליה (ששתת מן הלול דרך גג הפרוודור עד להלאה מהפתח שבאמצעו למטה ושם נפל למטה) דאי מהדר אתי לא הוי

אילו בפרוודור עד מן הלול ולחזין דהוה נפיק ליה ונחית דרך יציאת פתח הפרוודור (כי החדר הוא נמוך ושוה לפרוודור¹² ולול שמן החדר לפרוודור הוא כקרקע הפרוודור¹² ולא

קונטרס אחרון

(א) אבל רש"י בו, עיני⁸ ט"ז ס"י ק"צ² (כיון דרוב דמים מן המקור) לא נהשב זה לספק כו' (פירוש הא דשמא לאו מן המקור).⁴ לכאורה הוא נגד הסוגיא (דף י"ז וי"ח) דלכולא עלמא מן הלול ולחזין אין שם ודאי טומאה, ולפירש"י אתי שפיר¹. ואף אם תימצי לומר ע"פ מ"ש התוס'¹¹ (דף י"ז סוף ע"ב) דחזקה וקורבא מהני למהוי פלגא ופלגא, וסבירא ליה להט"ז דהיינו דוקא בפרוודור כדוהי קורבא דמוכה כמ"ש התוס' בבב"ב (דף כ"ד א'), מה שאין כן בכתב¹, אם כן יש לומר דהוא הדין בכותלי בית הרהם למטה ליכא קורבא דמוכה¹¹, שהרי העליה למעלה מן הפרוודור והחדר הוא נמוך ושוה לקרקע פרוודור כדפירש רש"י (דף י"ח ע"א¹⁰) והתוס' (דף י"ז ע"ב):

לא יז, ב ד"ה דם, שהנמצא בכותלי בית הרהם טמאה מוטאה ודאית (הובא לקמן במהדור"ב סוף הגהת הב').
לב ס"ב ב ד"ה ולפי, שמתמקן לדעת הרמב"ם אם אמורים כמבואר דרנשת עד, כבדיקת כותלי בית הרהם.
לג בחלתו (שמן הלול ולחזין אינה מנמא מנוקם כמבואר דרנשת עד, אלא מנמקם דלמא אינשה ולאן אדעתה), וס"ח (שככותלי בית הרהם אינה טמאה מדאורייתא), ובגהת הב' (שנפולל בזה ומסיק שגם ככותלי בית הרהם היו בכלל פרוודור), ושם ד"ה ומירו אין צריך (שאם ארתה כקרקע עולם כלא הרגשה, שעה מועטת אחר שדקה עצמה ומצאה שטורה, אין עליה אלא מוטאת כתמים), וראו פס"ד צ"צ (שנמנ, א), שג"ה גם בקהלת עצמה מבוזין (וראה שם לדעת התוס').
לד שם ד"ה ספקו מנא (הב'). הובא גם לקמן ס"י קפו ס"ק כה. ס"י קצ ס"ק א. וראה אהל יוסף (סא, ג).

נז וכן תובא לקמן ס"י קפו ק"א סוף ס"ק א. שם בפנים ס"ק כ. ס"י קצ בפנים סוף ס"ק א. והשקם שאין אמורים בית רובא עדיף מחוקת מותרת דאשה, ראה לקמן במהדור"ב (ד"ה ומשום סוד"ה להבא).
כח במנשה זו (ז, ב): ואם נמצא... בין המקום אשר בו אלה התוספות ובין פת הרהם אשר שיה לרוצני הגוף... קרקע הפרוודור הנה הוא טמא מספק (וראה לקמן במהדור"ב סוד"ה להבא, שבפרט זה לא חזי בו בחיבורו).
כט ראה רמב"ם פ"ב ה"ב (שמוטאת כתמים נאסרי מדרבנן הוא מספק שבא מרם החדר בא). כ"ט שם.
לקמן ס"י קצ סוף ס"ק א.
ל הגהת הצמח צדק על הגילוף (ש"ת חו"ד ס"י שם. ונתקנה על גילוף שנו"ר התנאית תוס"ה וא"ל): הגהת זו, והגהת שנת המתחלת ידועו כל, אינה מרביע הקדוש מתבאר נ"ע, כ"א אחרי הרב מהרי"ל הנהי כן, והוסף זה ע"פ עינו במהדורות בתרא, כן אפר לי בעצמו. וגם הוא בעצמו נידח חזר ע"ז, שאין זה כלל לפי דברי הרמב"ם ז"ל, וכמו שנתבאר במהדור"ב.

ציונים לקונטרס אחרון

ו ע"א ד"ה ואף על גב, והיינו לשיטת התוס' (שם ד"ה אפר אביי, ובגדה זו, ב ד"ה מן הלול) דמיירי שנמצא כנגד הפרוודור מן הלול ולחזין (ואו אף לשיטת רש"י דמיירי בנמצא להלאה מפתח הפרוודור לצד פניה, דהוי עליה קורבא דמוכה).
ז הנמצא חוץ לגופה, לא הוי עליה קורבא דמוכה.
ח ראה שו"ת צמח צדק יור"ד ס"י קי סוף אות ב.
ט ד"ה כקרקע פרוודור.
י ד"ה מן הלול.

א לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וציונים, ביאורים והערות בקו"א הל' נדה, קו"א עם ביאור מדרבי הקונטרס. שו"ע הל' נדה עם ביאור קו"א.
ב ס"ק ב (שגם מרביעו מוכח דס"ל כרש"י, שנמצא בכותלי בית הרהם טמאה ודאי).
ג ולכן אין לצרפו לספק ספיקא לענין כתמים.
ד שככותלי בית הרהם טמאה ודאי, ואין לצרפו לספק ספיקא, וראה גם לקמן ס"י קצ ס"ק א.
ה וכמבואר בפנים סוף ס"ק א.

בין [ב] * כאונם בין ברצון ממאה והוא שתרגיש [ג] כיציאתו. ומיהו

באר הגולה

* פירוש באונם, כגון קפצה, או שדאתה חיה ועוף נקקין זה לזה וראתה, ופירוש ברצון, שדאתה מרמזת עצמך.

בגנו כלול העליה), אלא דאפילו הכי מטמאני לה מספקא דילמא שחתה ונפלה על פניה ונשתרבה הדם ככל הפרודור וכו' מצד אחוריה לצד פניה כשיצא מן החדר עכ"ל. ולפי"ז נמצא כמותלי בית הרחם למטה ודאי ממאה היא (וב"כ רש"י בהדיא בבבא בתרא דף כ"ד ע"א¹⁷) רכיון שהוא דרך יציאת גם דמי המקור, תלינן במקור שרוב דמים מצויים בו. וכן אם נמצא בקרקע פרודור מן הפתח ולפנים לצד אחוריה. וכן דעת התוספות¹⁸ שפירשו הסוגיא דמן הלול ולחזין ספקו טמא ולא ודאי ממא מיירי כגון פרודור. וכן דעת ספר התרוימה¹⁹ וסיעתו כדלקמן סי' קפ"ז²⁰.

והא דמן הלול ולחזין ספקו טמא למר כראית ליה ולמר כראית ליה ולא אמרינן העמד אשה על חוקתה²¹, היינו משום דדמי העליה מעעמים ולא שכחו כל כך ודמי החדר הם רוב ומצוי²², אלא משום דהעליה מקרבא מפי לפרודור ומיהו קורבא בצירוף החוקה²³ למתוי פלגא ופלגא והוה ליה ספק שקול (תוס' דף י"ז [ז] סוף ע"ב²⁴):

[ב] באונם. כגון שקפצה וראתה²⁵ או שחמדה וראתה²⁶ מחמת חימוד תשמיש (רמב"ם²⁷ דלא כר"ן ספ"ב²⁸). וברצון הוא כפי מבע האשה²⁹. ואינה דומה לזב שאינו מממא כאונם³⁰ משום שנאמר³¹ כי יזוב זוב לרבות אונם ברצון כוונה. ואם כן מה תלמוד לומר דמה שמשמעה מחמת עצמה לא למעט מחמת אונם אלא מחמת עצמה ולא מחמת ולד³², וזהו דם קושי שאינו מממא ביזבה³³ שכל אשה המקשה לילד וראתה ג' ימים רצופים בקושי לידתה אינה נקראת יולדת כוונת להצריכה ז' נקיים אחר הלידה³⁴ מן התורה אלא מחומר שהחמירו בנות ישראל על עצמן כדלקמן סי' קצ"ד³⁵:

[ג] כיציאתו. מהמקור לפרודור³⁶ שנאמר³⁷ בבשרה עד שתרגיש בבשרה³⁸. ומדברנן

ג זכים פ"ב מ"ב כרייתא לו, ב. רמב"ם הל' מחוסרי כפרה פ"ב ה"ב.

נא ויקרא מו, כה. כרייתא שם.

גב כרייתא שם. רמב"ם פ"ז ה"א.

נג משנה ונמרא שם. רמב"ם שם (שכינוי נדה נממא נדה

ובינו וזכרה מתורה). וראה לקמן סי' קפח פ"ק ח

(שבלידת ולד שלם או מחותך אין פיריית הקבר בלא דם

ומצנאה), וסי' פו (שכ"ה כנפל שלא ננמרה צורתו), ושי"ב

נד שהיוולדת כוונת מומאת לידה (שבוע לזכר

ושבעים לקבוצה), וצריכת ז' נקיים (ראה רמב"ם פ"ז

ה"הז). ואילו היראה מקושי הלידה נממא נדה אחר

מומאת לידה, ואינה צריכה ז' נקיים.

נה סימן זה בשוע"ר לא התעק לדיינו, וראה מור וש"ע שם

סי"א. וראה רמב"ם פ"א ה"הז, שם נתיישב כימי

האוננים.

נו תוס' ג, א ד"ה מרגשת. שרית פני הוושען סוף א. וראה

ק"א ד"ה וגם אפשר), שהוכיח כן מלשון הרמב"ם

והרמב"ן והרא"י, ושבלשון חזון וש"ע כגון אפשר לפישי,

דהיינו כיציאתו מכתלי הרחם לחזין, ואם התרגשה היא

שמיעתה נממא כיציאתו ממקור, ראה מהר"ב כהנהגה

האל, שרית צ"צ סי' צו אות ה.

נז ויקרא מו, יט.

נח שמואל ז, ב.

לז ד"ה נמצא. וראה חרדשי צמח צדק (קפה, ג). שרית

צ"צ חיל"ד סי' טא סוף אות ב. סי' קא אות ה. סי' קמב

אות ב.

לח נדה י, ב ד"ה מן הלול. הובא גם לקמן סי' קפו בפנים

מ"א כ"ה. וראה חרדשי צ"צ רמ, ב.

לט סי' צב.

מ ס"ק כד (ד"ה ועוד).

מנא כדאמרינן בגמרא ב, א. וראה שרית צ"צ יולד סי' קלו

אות ה. סי' קלח אות א. סי' קלח אות ה.

מב כדאמרינן בגמרא ב"ב כד, א. וראה מהר"ב (ד"ה

אבל) שלדעת הרמב"ם היו רוב לחוד מהלול ולחזין.

מג ארה מהר"ב (ד"ה ומשום) שהוא בצירוף התרשה.

ולדעת הרמב"ם (שם ד"ה להבא) הוא מצירוף מנם

התרשה וחזקה לחוד.

מד ראה גם לקמן מהר"ב (ד"ה אבל). סי' קפו ק"א ס"ק

א (ד"ה אלא ודאי). פס"ד צמח צדק קטג, ב (בקר"א).

שרית צ"צ סי' קא סוף אות ה.

מה כדלקמן סי' קפג סי"ז ואילך.

מז ארה מור וש"ע רס"י קצב.

מח פ"ה ה"א.

מז כ, ב ד"ה ואי דם חומה.

מט פרישה ס"ק ה. מ"ז ס"ק א.

אפילו יצא ממנה טפה כחרדל או פחות מכן¹⁰¹ בלא הרגשה טמאה (תוס'¹⁰²) כמו שהחמירו בכתמים לקמן במ"י ק"צ ס"א*.

וכ' (ב) דם שנמצא על העד שהכניסו פנים ובדקה עצמה בו הרי זה בחוקת שבא בהרגשה¹⁰³ ובסבורה הרגשת ער הוא¹⁰⁴ שציערתה בדיקת העד (עין רש"י נ"ח¹⁰⁵) והיא מועה לתלות בזה הרגשתה אבל באמת הוא הרגשת הדם שחוקת הדם שבא בהרגשה שכל אשה מרגשת בעצמה¹⁰⁶ בציאת הדם מגופה וכן בראיה

קונטרס אחרון

(ב) זבל דם לו ובסבורה בו. עיין¹⁰⁷ במשמרת הבית שער הכתמים (דף קע"ח¹⁰⁸) בהדיא (בעד הבדיק טמאה נדה דודאי מגופה אתא ובהרגשה אלא דקא סברא וכו'¹⁰⁹). וכ"ד רש"י (דף ג' ע"א גבי אשה מרגשת בעצמה פ"י והא כיון דלא ארגשה מאתמול ודאי השתא בבדיקת עד נפק¹¹⁰), מדהלתי בהרגשת עד אפילו לקולא שלא לטמאות למפרע מכלל הדחקה אלימתא היא, כמ"ש הרמב"ם ריש פ"ט (בחוקה שבא בהרגשה), דאף הלל לא פליג על שמאי אלא בקדשים ומדרבנן (ע"ש ע"ב בתוס' ד"ה איכא בינייהו). והתוס' שם ד"ה מרגשת לא פליגי על רש"י (דסבירא ליה דשמאי אינו חושש בהרגשת עד)* אלא¹¹¹ * הג"ה ממהדורא בתרא¹¹²: זה אינו במשמע כלל בלשון התוס'¹¹³, אלא דפליגי בהדיא על רש"י שמירש שעכשיו הרגישה ובסבורה הרגשת עד היא, והתוס' סבירא להו דאף דלא הרגישה כלל עכשיו אין לטמאה למפרע משום סייג לקדשים, משום דלא פלוג רבנן, ומדאורייתא אוקמה אחוקה¹¹⁴. ולהבא וסת דטמאה משום דהך סוגיא¹¹⁵ כדמואל¹¹⁶ דבני הרגשה, וכדמוכח מהדורפ"ם שיריים דתוך שיעור ה"ט לקמן דף ו'¹¹⁷ ודף ס"ג

ללא כמבואר כאן בפנים ובקו"א (ד"ה והנה). ונ"ע, וראה קנה בשם באורי הש"ך א. שו"ת קנה בשם סי' ערה. פר"ס הב"ד י"ב ע' 74.

- סג** סעף י'.
- סד** כדעת הא' דלקמן שם ס"ו (שפחות מכניים מהרה אפילו כנמצא על בשרה). וראה שו"ת מעול צדקה ס"ב כ (דלא גזרו בזה אפילו ודאי בא מגופה).
- סה** שבשרה מקבל טמאה. וראה שניי מדרה פ"י ס"ג ואיך.
- סז** רמב"ם פ"א דא.
- סח** נטרא נ, ב (לענין הרגשה, ומצחייתו כעגול). משמרת הבית שער הכתמים (ד', ב). אף כשלא הרגישה בבירור). משמעות רש"י ג, א ד"ה מרגשת. ונתבאר בקו"א.
- סח** שם ד"ה דארגשה.
- סט** נטרא ג, א.

ציונים לקונטרס אחרון

ומבאר שיש חילוק בזה בין משמעות התוס' ג, א ד"ה מרגשת (וס' התרומה וסמ"ג), לבין משמעות התוס' נז, א ד"ה אימור ור"ן ומהרא"ם¹¹⁸). וכן נתבאר בהגהה שבפנים, ד"ה אבל משמעות (שגם היא ממהרו"ב שלפנינו).

טז ג, א ד"ה מרגשת. וראה שו"ת צ"צ ס' צט אות א ואות ה. פס"ד צ"צ רכז, ב.

יז כמבואר בתוס' שם ד"ה ואיבעית אימא.

יח טו, ב.

יט סע"א (לשרוף שיריים שבדיקה שבדקה עצמה כשיעור וסת).

כ ע"ב (שאם בדקה עצמה בקינות לבד כשיעור וסת, בעלה בחטאת וטהוריה טמאות, ומטהרת שאר נשים שישנו אתה במטה). וכדלקמן סי' קצ נט"א וסי' ק

נט מושנה מ, א (לענין מדאורייתא). מור ושר"ע. שו"ך ס"ק ג. כרוי ופלוז ריש ס"א א (אף בלא הרגשה, כשהיא בא מגופה). וראה לעיל בהקדמה לה"ל נדה (ד"ה ראתה), ופ"י.

ס נה, א ד"ה מדרה. שו"ך ס"ק ב.

סא ס"א וס"א א.

סב גתרת הנמצא דקד על תלנין (שו"ת חו"ד ס"י שם. ונעתיקה על גליון שנו"י הנצאת תרס"ח ואיך): מן ומכל מקום עד מכפנים, הוא י"ב תוספת מהר"ל ואינו לשון הריב בעצמו, וכמ"ש הריב מפורש להפוך רס"י ק"צ ס"ק א' [לקמן שם ס"ק כ"ב, לענין תם שבדאי בא מגופה], אלא שרוב מהר"ל אמר שנתוסף זה ע"י¹¹⁹ נספקת דרב במהדור"ב [בתורה רב' (ד"ה ומרו צ"ע)], שאפילו אם נאמר שכתבתי בית הדין לכא אלא מוטאת כתמים, מ"מ הבדיקת בדבר שאינו מקבל טמאה מנאה, שכבר היה על בשרה מכפנים.

יא ביאר הצ"צ לקו"א זה נדפס בפס"ד שלו רכא, א צ רכו, ד. ורציון לקמן. לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וציונים, ביאורים והערות בקו"א הל' נדה.

קו"א עם ביאר מרכיב הקונטרס. שו"ע הל' נדה עם ביאור קו"א.

יב ברפוסים שלנו, יח, ב.

יג ראה פס"ד צ"צ (רכז, ג): וגם הסדרי טהרה ס'י קפ"ג וסי"ב א הביא ראה זו מהרשב"א במשמרת הבית. והנראה כי בחיבורו על הל' נדה לא הגיע לידו ספר סדרי טהרה כלל.

יד ופירש בחברו תוס' שם ד"ה מרגשת: מה שעכשיו לא הרגישה כסבורה הרגשת עד הוא. וראה פס"ד צ"צ (רכא, ו, רכו, ב).

טו חזר מ"ש בפנים ובקו"א (ברעת התוס' וסיעת),

מחמת תשמיש אף על פי שלא הרגישה אמרינן כסבורה הרגשת שמש הוא^ע דחוקת הדם שבא בהרגשה כן דעת הרמב"ם וסיעתו^{ט*}. * הגהת מהרי"ל^{טז}: והיינו אם ברור לה שלא הרגישה בלתי העד^{טז} כגון שבדקה עצמה מיד אחר שבדקה עצמה ומצאה טהורה אבל אם שהתה בינתיים אפילו לא הניסונו לעד בעומק שאין לומר שטעתה לתלות בהרגשה בעד מכל מקום אמרינן וראי הרגישה כבר ולא אדעתה^{טז} כי חוקת הדם שבא ודאי בהרגשה לפי ד הרמב"ם (ועיין במה שנתבאר לעיל בהג"ה^{טז}).

קונטרס אחרון

דלא תלינן לקולא בהרגשת עד^ז, ע"ש ברין^{טז} בשם התוס', אבל לחומרא מודו. כמבואר ממי"ש בספר התרומה גבי מכה שאינו ידוע אם מוציאה דם שהחמיר בבדיקה כמו בהרגשה^{טז} (ע"ש סי' צ"ב ויובא קצת לשונו לקמן בסמוך^{טז}), ונודע שחרם תרומת מדותיו של רבו ר"י בעל התוס'^{טז}. וע"ז סמך מהרא"י^{טז} (סי' מ"ז), הובא ב"י (סוף סי' קפ"ז^{טז}), וכתב בפשיטות דהוה ספיקא דאורייתא^{טז}. ועיין רש"י (דף נ"ז ע"ב שם) אמר שמואל בדקה קרקע עולם וישבה עליה כו' טהורה כו' עד שהרגיש כו' ופריך מהא דתנן עד שהיה נתון תחת הכר כו' היכי דמי אי דארגישה עגול אמאי טהור אי דלא ארגישה כו' ומשני לעולם דארגישה כו' משמע שפירש הסוגיא כפשטה דארגישה ממש^{טז}. וכן דעת הרמב"ם בפירוש הסוגיא מדרכת בפ"ה (ה' י"ז) ואפילו הרגישה גופה ונודעוזה

עד ראה קרי' (ד"ה ועיין רש"י), דלא אמרינן ארגישה מנקיקא ולא אדעתה. מנכס בנדר"ב (ס"א) מוכיח, שלדעת הרמב"ם אמרינן גם ארגישה ולא אדעתה. ובמקם התורה הב' שם, דהיינו לקמן מניחה. וראה פירס ח"ד יב ע' 65.
עח ס"ק א. וראה תורת הצי"צ שם.

ע גמרא נ"ב.
עא רש"י ומשמרת הכת ה"ל. וראה אה"ל יוסף (סב, א).
עב לפי מה שנתבאר בנדר"ב, ובתורה הב' שם. וראה לעיל ס"ק א בתורה ד"ה וכן.
עג הגהת שם (מ"ה ומהוה אי צורך), שם כשעה מועטת אין להקל בבדיקת עד.

ציונים לקונטרס אחרון

מצאה כלום (ברלקמן סי' קצ ס"א וס"ק ב), ואם מצאה מראות טהורות תלינן בהן ההרגשה כיון שגם הן בנות המקור (ברלקמן סי' קפג ס"א וס"ק ה. מ"א) אילו לא באו המקור לא אמרינן כסבורה (כו').
כט דלא קיי"ל ה"ט דכסבורה כו'.
ל ראה פס"ד צ"צ (רכב, א).
לא ג, א ד"ה ואי בעית אימא.
לב ראה לקמן סי' קפג ס"ק כו' (ד"ה אי נמי, שלפירוש זה עיינן יקשה על סי' התרומה). הגהת ממהד"ב (כאן, ובפנים סוף ס"ק ב, שביאר באופן אחר את שיטת סי' התרומה). פס"ד צ"צ (רכב, ב, רכו, א).
לג ד"ה וגם.
לד יד מלאכי, כללי שאר המכריים אות כו'. וראה גם לעיל אות' סי' רעו קרי' א"ק. כו' כללי הפוסקים והתורה כלל רכתיו.
לה בפסקים. הובא כאן בפנים.
לו ד"ה וכתב בתשובתו.
לז ראה פס"ד צ"צ (ראב, ב, רכב, ג).
לח ראה לקמן סי' קצ ס"ה (שדורק ס"ה בראל ארגישה קיי"ל לטהר בעגול). פס"ד צ"צ (רכב, ג).

קט (דוראי היתה טמאה כבר בשעת מציאת הרים במטה שכבר יצא אז לבית החיצון רס זה שמצאה על הדג בקינוח).
כא ראה לקמן בפנים הקרי' (ד"ה ולפי דעת, שהקשה כן לדעת הרמב"ם ומתחין, ומסיים): אבל להתוס' צריך עיין.
כב ז, ב. וראה שו"ת צ"צ סי' ק אות א. חירושי צ"צ קפח, א.
כג הוכחה זו הובאה לקמן בתחלת המהד"ב (אף לדעת הרמב"ם), שלמסקנה שורפין תרומה וקדשים מהא טעמא דאימור שחמה (ויבאר שם בארוכה דעת הרמב"ם וסיעתו). וראה שו"ת צ"צ סי' צח אות ד.
כד ומהאי טעמא החמיר (בסי' צב) גבי מכה שאינו ידוע אם מוציאה רס, בבדיקה כמו בהרגשה (ודלא כמבואר כאן בפנים). וראה שו"ת צ"צ סי' צט אות א ואות ה. סי' ק אות א. סוסיי קל (דהוה ספיקא דרינא).
כה ג, א ד"ה ואי בעית אימא (כמובא בפנים הקו"א).
כו ד"ה אימור.
כז סי' מז (דהוי ספיקא דאורייתא, כמובא בפנים הקו"א).
כח ששטמא בהרגשה שנתת מקורה וברקה ולא

אבל דעת התוס' ¹⁰ וסייעתם דלא אמרינן שהזקתו בהרגשה (אפילו הכניסה העד בעומק ¹¹) אלא דאינא הרגישה וכסבורה הרגשת עד ושמש הוא והוה ליה ספיקא דאורייתא

קונטרס אחרון

כו' ¹². אלא דסבירא להו לרש"י ורמב"ם דאף המקשה דלא סבירא ליה הא דמשני אימא הרגשת עד הוא היינו להקל כדארגישה ממש אבל להחמיר בדלא ארגישה לכולא עלמא אמרינן הכי ¹³. ואף להני לישנא ¹⁴ דלא אמרינן אשה מרגשת בעצמה, היינו שאין זו הוכחה שלא ראתה דאימור ארגישה ולאן אדעתה ¹⁵, כדאמרינן בגמרא (דף נ"ז ע"ב), אבל לא דהזאי בלא הרגשה ¹⁶. מדהתנן ¹⁷ נמצא בפרודור (מן הלול ולפנים ודאי ¹⁸) כו'. כמבואר מלשון הרמב"ם ריש פ"ט (בחזקה שבא בהרגשה) כמו שביארנו, והיינו בפ"ה ¹⁹ (שם ביאר דין נמצא בפרודור), ור"ל דנמצא משמע שלא הרגישה בציאת הדם ²⁰, ומדשורפין תרומה וקדשים ²¹ מכלל שהזקתו בהרגשה (ולא דאמרינן דארגישה מעיקרא ולאן אדעתה, דהא אינה מטמאת למפרע ²² לשרוף מדאורייתא אלא כשעור וסת ²³, שהוא רגע אחד ²⁴). ועוד דברקה קרקע עולם וישבה עליה שעה ושתים אמאי היא טהורה ²⁵ דלמא ארגישה ולאן אדעתא ²⁶, ואין לומר דהאשה טהורה והדם טמא ²⁷ (גבי נמצא בפרודור) אף שלא בא בהרגשה, ואחי שפיר נמי הא דתני ר' חייא ²⁸ דם הנמצא בפרודור חייבין עליו על ביאת המקדש, ולא קנהי חייב קרבן דבא על הנדה ²⁹. דוה אינו, דהא הרגשה ילפין ³⁰ מבבשרה ³¹, ושופרת והחיתה נמי ממועטין מבבשרה ³² (ולפי הר"ן בריש פ"ה ³³ המיעוט הוא משום שאינה מרגשת הדם), והתם אמרינן בגמרא ³⁴ דהדם אינו טמא אלא למאן דאמר מקור מקומן טמא, ורבי

עו ג, א ד"ה מרגשת. נו, ב ד"ה אימור. ויתבאר בק"א בתלתון. וראה פס"ד צ"צ (שנ"ט, א).

עז ואם לא הכניסה אלא בבית החיצון, שהם כותלי החדם, יתבאר בק"א ד"ה לפי דעת.

ציונים לקונטרס אחרון

- לט כדלקמן סי' קצא פ"א.
- מ ראה פס"ד צ"צ (רכ"ב, ב), קובץ יגדיות (נ"ה). עא ע' ארא ביאר קו"א (ע' קט).
- מא ג, א ד"ה מרגשת. וכדלעיל בתלתון הקו"א.
- מב שבוירא בא מגופה ולא הרגישה.
- מג שפחתיב חטאת אף בלא הרגשה. וראה לקמן סי' קפז קו"א סוף סי' א (שבכל אופן אין לחייב בזה חטאת בלא הרגשה, והוי מצוי למימר ולטעמין), ומסקנתו במהדו"ב (ד"ה ומיהו), דמיייר בלא הרגשה. ואפשר שגם ההנהגה זו היא ממהדו"ב.
- מד לפי מה שפירש בו המקשה, שאין אומרים כסבורה כו' רק לחומרא ולא לחייב חטאת. וראה פס"ד צ"צ (רכ"ב, ב).
- מה והרגישה.
- מז שאין אומרים כסבורה כו' רק לחומרא ולא לקולא.
- מו ברפ"ק (ג, א).
- מז ראה פס"ד צ"צ (רכ"ב, ד).
- מט וגאמר דלשמואל היא טהורה. וראה פס"ד צ"צ (רכ"ב, ע"א).
- נ הוכחה דאמרינן חזקה שבא בהרגשה וכסבורה כו', מדהתנן (יו, ב) נמצא כו' (דהיינו שלא הרגישה), נא רב הונא בגמרא שם.
- נב הלכה כה, כן פירש בשו"ת שב יעקב סי' מא (ע, א), כרתי ופלותי סי' א. וכן נתבאר לקמן במהדו"ב (פ"א), ובסי' קפז קו"א סוף סי' א.
- נג ראה פס"ד צ"צ (רכ"ה, א).
- נד תני רב חייא בגמרא שם.
- נה אמנם לקמן במהדו"ב (סי'א) הוכיח שיעוק הטעם כגון הוא דאמרינן ארגישה ולאן אדעתה, ומבאר בארוכה (סי'ד ואילך) הטעם ראינה מטמאת למפרע.
- נו גמרא ו' סע"א. ס ע"ב.
- נז וברגע אחר אין לומר ארגשה ולאן אדעתה. אבל כסבורה הרגשת עד אפשר לומר בזה (אף דהוי קודם דברקה), כדלקמן (ד"ה ולפי דעת), ולדעת תוס', ראה לקמן שם, ולעיל בהנהגה ממהדו"ב.
- נח כמשמעות גמרא נו, ב. הרי שאפילו בשעה אי שתים אין אומרים ארגישה ולאן אדעתה. אמנם במהדו"ב (בסוף הגהה ה"ב) מסיק, שההיא דברקה קרקע עולם טהורה, היינו דוקא בשעת מועטת אחר שדברקה עצמה ומצאה טהורה.
- נט ראה פס"ד צ"צ (רכ"ה, ב).
- ס ראה פס"ד צ"צ (רכ"ה, ג, ו). סע"א.
- סא ו' ב.
- סב כדאמרינן במשנה יד, א.
- סג נו, ב.
- סד ויקרא טו, יט.
- סה כא, ב.
- סז נו, ב ד"ה תתי. ויתבאר דלקמן (ד"ה אבל אין לומר).
- סז כב, א (לענין חתיכה. וא"כ מובן שפ"ה גם לענין בלא הרגשה).

(מהרא"י¹⁰⁰ ובי"י סי' קפ"ז¹⁰¹) (וכן אם שהתה זמן רב שלא בדקה⁹ אף על פי שלא הבניסה העור בעומק⁹⁸). והא דמן הלול ולפנים ודאי ממאה⁹⁹ מיידי כשהרגישה ביציאת הדם אלא שאינה יודעת אם מן המקור או מן העליה⁹⁸.

קונטרס אחרון

סבירא ליה¹⁰⁰ מקומנו טהור, וקתני במתני' נמצא כו'. ותו דכולה סוגיא (דף י"ח) משמע דמתניתין ככולא עלמא היא¹⁰⁰. והתוס' לא סבירא להו דקדוק לשון נמצא בכהאי גוונא. עיין כרתיו ופתי"ו מ"ש על התוס' ריש פ"ב דשבועות¹⁰¹ (ורוצה לומר דמיידי דארגישה ממש¹⁰²). אי נמי סבירא ליה להרמב"ם, אם הרגישה ביציאת הדם היתה מרגישה אם מהמקור או מעליה (אלא ודאי דלא ארגשה ממש). והתוס' סבירא להו, כמו שכתב הרשב"א¹⁰³ גבי מכה שבמקור, שאי אפשר לה להרגיש אם מהמקור או מהמכה, והוא הדין הכי נמי אפשר דאינה מרגשת.

וגם אפשר דסבירא להו להתוס' דלא בעי שתרגיש הדם ביציאתו מן המקור¹⁰⁴, כמשמעות הרמב"ם (ריש פ"ט¹⁰⁵ ופ"ה י"ז) ורמב"ן¹⁰⁶ ומהרא"י בתרומת הדשן¹⁰⁷ הובא בי"ו וע"ש סי' ק"צ¹⁰⁸, אלא דאף הרגשת בית החיצון מטמא¹⁰⁹, דהא מבבשרה ילפינן לה⁹ דהיינו בית החיצון¹¹⁰. וכן משמע מלשון ספר התרומה¹¹¹ וסיעתו גבי מכה שמרגשת שהדם נופל מהרחם, משמע שרוצה לומר מבית החיצון המקרי רחם בגמרא ריש פרק קמא¹¹² ובתוס'¹¹³ ורא"ש ריש פ"ט. דאם לא כן הוה ליה למימר שותתת או יוצא, שהרי אינו נופל באיור כיון שהוא לצד אחוריה ונמוך ושוה לקרקע הפרודור. ועוד דתחלה כתב אם בודקת באותו מקום כו', ובדיקה זו היא בבית החיצון (עיין בי"י סי' קצ"ן¹¹⁴), ולמה ליה למימר תו אם מרגשת כו', הא כל שכן הוא¹¹⁵, דמכת קשיא זו נדחקה רמ"א¹¹⁶ לפרש דבדיקה זו היא במקור כמ"ש סי' קפ"ז¹¹⁷, אבל זה אינו כמ"ש שם. ומלשון הטור

פא שגם בזה הוי ספק לדעת התוס' שם. ולדעת הרמב"ם, ראה בקי"א ד"ה ועיין (במוסרי), ובמהר"ב סי"ב ואילך.
פב נגמרא י, ב.
פג נתבאר בקי"א (סד"ה ועיין רש"י).

עח בפסקים מוס"י נו.
עט שמופ"ד"ה וכתב בתשובתו.
פ שא"ש לז"ב שאינשה ולא אדעתה, כדלעיל בהגהת מהר"ל ממהר"ב (אפשר שגם מוסרי זה הוא ממהר"ב).

ציורים לקונטרס אחרון

עח סי"א. ולקמן שם סי"ב.
עט וא"כ אין חילוק בהרגשה אם הוא מהמקור או מהעליה. ראה לקמן (סד"ה ולפי) שפאשר גם הרמב"ם ורמב"ן סוברים כן. אמנם ראה הגהה דלקמן (ד"ה עיין שם, ממהר"ב), ובמהר"ב דלקמן בהגהה הא' (שתחרו מזה, ומוכיח שלכל הדעות, וזבת דברי לח בבית החיצון לא מקרי הרגשה). ס"ד צ"צ (רבו, סעי'ב), שו"ת צ"צ סי' צז אות יב, שם סי' צז"ד (בכור השטרות), פירוש חב"ד יב' ע' 63.
פ כנגמרא נז, ב.
פא כדלקמן (סד"ה ולפי). וראה שו"ת צ"צ סי' צז אות ג, סי' צז אות יא. סי' קכט אות ו.
פב סי' צב.
פג ג, סעי"א (בית הרחם העמודיות).
פד נט, כ ד"ה האשה (בעמדת שאין רחמה נפתח). וראה שו"ת צ"צ סי' צז אות יב.
פה ד"ה ומ"ש שהתניסוהו, וראה ומ"א שם סוף סי'.
פו בהרגשת יציאתו מהרחם. אלא ודאי מיידי בהרגשת נפילתו מבית החיצון.
פז סי' קפז ס"ה, ע"פ מה שפירש בדרכי משה האירון שם אות ז.
פח בקי"א סי"ג.

סח טז, א.
טט שמכל זה מוכיח הרמב"ם שחזקת הדם שבא בהרגשה וכסבורה הרגשת עד הוא. והתוס' שחולק עליו כ"ל לא ס"ל כו'
ע סוף סי"א (שמוכיח לדעת התוס', ש"מ"ש במשנה יד, א נמצא, מיידי בהרגשה). וראה לקמן סי' קפז קי"א סוף סי"א (ושגם לדעת הרמב"ם מיידי משנה זו בהרגשה דוקא), מהר"ב (ד"ה ומיהו, שמוכיח שלמסקנא מיידי בלא הרגשה). פ"ס"ד צ"צ (רבה, סעי"ד).
עב יח, א ד"ה והא נמצא.
עג אמנם ראה לעיל בהגהה ממהר"ב, שמשלשון התוס' משמע דהך סוגיה ס"ל דלא כשמואל דבעי הרגשה, וא"כ אין צריך לכל הני ביאורים ברעת התוס' המובאים כאן.
עד תורת הבית הארוך סוף שער ד (כג, א), וברלקמן סי' קפז סי"ב כג (ד"ה אבל הרשב"א, ואילך), וסי"ק לג (ד"ה משא"כ).
עז כדלעיל בפנים ריש סי"ג.
עה עד שתרגיש ותראה רם בבשרה, וראה פמ"ד צ"צ רכו, ב, שו"ת צ"צ סי' צז אות יב.
עז פ"ה הי"ח.
עז סי' רמז (שהרגישה שנפתח מקורה).

ולפי דעת הרמב"ם כל היבא דאיכא למתלי דמעלמא אתא הדרם על העד ולאו מגופה הוא תלינן דרגלים לרבר דאם מגופה הוא היתה מרגשת ממש דכל אישה מרגשת בעצמה

קונטרס אחרון

וש"ע סי' זה⁹⁹, אינו ראה, משום דמיירי בדם שבבית החיצון שמתטא מיד ביציאתו מהמקור. ואדרבה מדכתבו בסי' ק"צ שיצא מבשרה¹⁰⁰, ולא בבשרה כלשון הרמב"ם¹⁰¹ ורמב"ן¹⁰², משמע דר"ל האף שמרגשת ביציאתו, והיינו בשרה דקרא מהני. אבל אין לומר דדוקא הרגשת בית החיצון בענין, כלישנא דקרא, דאם כן למה לי למעוטי שפופרת משום שאין דרכה של אישה לראות בשפופרת, כדאיזא בגמ'¹⁰³, וכפירוש הרמב"ם¹⁰⁴ והרא"ש¹⁰⁵ (עיין במ"ש סי' קפ"ה¹⁰⁶), תיפוק ליה משום שאינה מרגשת¹⁰⁷. ואפשר שמכאן יצא להרמב"ם בהרגשה היא במקור, ולא סבירא ליה כפירוש ר"ן ריש פ"ה¹⁰⁸ דשפופרת ממעטין משום הרגשה, דהא אינה מכנסת השפופרת אלא בפוזדור כמ"ש הרמב"ם בפ"ה¹⁰⁹. ולהר"ן סבירא ליה דהרגשת בית החיצון¹¹⁰ דוקא בעינן, דהא הרגשת * עיין¹¹¹ שם בר"ן דבעינן דוקא הרגשת דם ולא שפוי וחתיכה. ומיהו אם כן¹¹² מאי פריך ברפ"ה (גבי האשה שהיא עושה צרכיה)

ואי דארגישה כו', הא ודאי ארגישה מי רגלים עם דם, דדמי לחתיכה דפליי פלויי¹¹³ לפ"ד הר"ן¹¹⁴. ואין לומר דשאני מי רגלים שאינם מהמקור והרגשתם לאו כלום¹¹⁵, דהא הוא בענין דהדור למקור¹¹⁶, אלא דהא דפריך ואי דארגישה כו' היינו הרגשת הגוף ממש, כמ"ש הרמב"ם ורמב"ן שם. וגבי שפופרת¹¹⁷ סבירא ליה לר"ן כפ"ש¹¹⁸ שהכניסה תוך המקור וארגשה השפופרת ולא הדרם שבתוכה, דומיא דחתיכה שדם אגור בתוכה. אבל בפלי פלויי מקיי הרגשה לשונהם בשוה. דלא כשב יעקב¹¹⁹ בשם בית יעקב¹²⁰ בגמ' גבי דם מעורב בליחות דלא מקיי הרגשה לדם כ"ש, דהוה אינו, דמאי שנא מפלי פלויי. וגם בגמ' פ"ט¹²¹ בשופעת דם טמא מתוך דם תהור לא חילק בין רב למעט. ולא דמי למי רגלים שאינה מרגשת דבהדור למקור¹²². וגם מ"ש שם¹²³ בסי' מ"א דליחות הרבה הן כמכה אם גדילות מהמקור, צריך עיון גדול, הא גם דמים שהורים באים מהמקור כמ"ש תרומת הדשן¹²⁴, ואין שם מכה עליהן כי דרך נשים הוא, ומאן מפסי לחלק ולהכיר אם הם גדילות

ציונים לקונטרס אחרון

קד שאין זיבת דבר לח חשיב הרגשה אלא בזיבתו מהמקור. וכ"ה מסקנתו לקמן במהדור"ב בהגהה הא', וכאן מוכיח שאינו כן. וראה קובץ דברי תורה טו ע' קצט.

קה דארמינן (נז, ב); עומרת הדור מי רגלים למקור ואייתי דם (ומ"מ לא חשיב הרגשה). וראה שו"ת צ"צ סי' צו אות ט (שהקשה כן על מסקנת רבנו לקמן במהדור"ב בהגהה הא', ומיישב בדוחק כבי אופנים). קו מ"ש הר"ן (בשפיר וחתיכה וה"ה) בשפופרת, שלא חשיב הרגשה, וכצ"ל שהכניסה השפופרת תוך המקור ולכן לא הרגישה ביציאתו מהמקור. וראה שו"ת צ"צ סי' צו אות ה.

קז אוצ"ל: כפירוש (הובא ברא"ש פ"ג סי' ב, ונתבאר לקמן סי' קפח בפנים סיק' ח"ט). וראה רש"י כא, ב ד"ה בשפופרת (הכניסה קנה חלול באותו מקום ונמצא בתוכו רוס). שו"ת צ"צ סי' קכה אות ה (דהיינו כרעת הרמב"ם פ"ה ה"טז, שהכניסו לפוזדורו בלבד. ונתבאר לקמן שם סיק' ט).

קח סי' מ (סג, ב"ג). וראה גם שו"ת צ"צ סי' צו אות ט. סי' קלו אות ג ואילך.

קט למהר"י מצויזמר (סי' קסד).

קו טו, רע"ב.

קי א דלא חשיב הרגשה כנייל, דק פתיחת המקור. קיב שו"ת שב יעקב שם (סז, ד), בתשובה הג"ר ל"ב ממענין. וראה שו"ת צ"צ סי' קלו אות ד; ת. קיג סי' רמז. וכרלקמן סי' קפח ס"ק ה. וראה שו"ת צ"צ סי' קא אות ג.

פט שתרגשו ביציאתו כו' (ונתבאר לעיל בפנים ריש ס"ק ג, דהיינו מהמקור לפוזדורו), משתרגש בו שנקב ממקומו ויצא טמאה אעפ"י שלא יצא לחוץ.

צ סעיף א. וראה לקמן (סד"ה ולפי').

צא פ"ט ה"א.

צב פ"ד ה"א.

צג כא, ב.

צד פ"ה ה"ד וה"טז (שממעט כשרואה בהפסק השפופרת).

צה פ"ג סי' ב (שממעט כשלא יצא הדרם מעצמו רק ע"י שפופרת או חתיכה).

צז ס"ק ט (שבאר דעת הרמב"ם והרא"ש בזה).

צח אלא ודאי גמי בהרגשת המקור.

צח נו, ב ד"ה תרתי (לענין שפיר וחתיכה). וראה שו"ת צ"צ סי' צו אות ה.

צט הלכת טז.

ק אה שו"ת צ"צ סי' צו סוף אות יב, שגם הגהה זו היא מהדור"ב, שחזר מ"ש כאן בפנים הקורא, ומכוח שזיבת דבר לח (כמו במי רגלים) לא מקרי הרגשה.

קא דבעינן הרגשת זיבת דבר לח בבית החיצון.

קב דארמינן כא, סעיב דבבשרה קרינא ביה. וכ"ה למסקנתו לעתה הוה"ס הרמב"ם, כרלקמן סי' קפח סוף ס"ק ט.

קג שבורא י' פיש שנחשב הרגשת הדרם, אף שמעורב עם הרגשת החתיכה (ויחבאר לקמן בהמשך ההגהה). וכן נחשב הרגשת הדרם מעורב עם מי רגלים.

הלכות נדה קפג

ביציאת הדרם מגופה ולא אמרינן דארוגישא וכסבורה הרגשת עד הוא אלא היכא דליכא

קונטרס אחרון

ולפי דעת הרמב"ם ורמב"ן¹³⁹ היה אפשר לומר, דדוקא בנמצא בפרודור אמרינן כסבורה הרגשת עד הוא¹⁴⁰, דהרבר הרבר טענת מפרודור למקור, דפתח הפרודור הוא בעומק לפנים¹⁴¹, ומשום הכי¹⁴² דקרק הרמב"ם ריש פ"ט בלשונו ונקט פרודור¹⁴³, דלא כחוס' יו"ט¹⁴⁴ שכתב לדעת הרמב"ם דכל בית ההיצון נקרא פרודור, שהרי כתב בפ"ה¹⁴⁵ ובגמרא ביאה (האבר נכנס לפרודור) כו', ובהכי אתי שפיר לשון המשנה¹⁴⁶ לאחר זמן טמאים מספק, דאף האשה אינה טמאה ודאי, משום דמיירי דומיא דרישא¹⁴⁷ בקיעות¹⁴⁸ ולא בבדיקה (ואפשר דאתי שפיר נמי אף להר"ן¹⁴⁹ דקיעות הוא מבהון, וליכא למימר כסבורה הרגשת עד שבחון בהרגשה שמכפנים: אלא מהא דאמרינן בגמ'¹⁵⁰ אותו מקום דחוק הוא, משמע דמבהון לאו דוקא אלא שהכניסה מעט, כמ"ש הראש¹⁵¹ בפירוש, וכן הוא ברבינו ירוחם¹⁵² הובא ב"ה סי' קצ"ו¹⁵³ (דף ס' ע"ב דאמר כל שבעלה בחטאת (כגון שבדקה כשיעור וסת למציאת הדרם) טהרותיה טמאות¹⁵⁴), יש לומר דמיירי

ציונים לקונטרס אחרון

אמנם לפי מ"ש לקמן בסמוך, ובמהר"ב הגהה ה', שגם בכותלי בית הרחם טמאה מהותרה, יתבאר דיוק זה באופן אחר (לקמן בסמוך, ובמהר"ב בהגהה ה') קצת שאם ברקה ומצאה הדרם לפנים בפרודור ה"ז בחזקת שבא בהרגשה. קצט פ"ב מ"ה. וראה מ"ש באהלות פ"ז מ"ד בהרעת הרי"ש וברעת הרמב"ם. אמנם לקמן במהר"ב (ריש הגהה ה') מסיק שאפשר לפרש כדעת התוספות יו"ט, ומיישב לשון הרמב"ם. קל ה"ד. וכדלעיל בפנים סי"א. קלא יד, א: נמצא על שלה לאחר זמן טמאים מספק (ספק אם היה דם בשעת תשמיש). קלב אותיות טמאים (וכמבואר בבביתא יד, ב: לקיעות אבל לא לבדיקה). וראה גם לקמן מההר"ב (רי"ה ומיהו) ובהגהה ה"ב, סי' ק"א סוף סי"א. קלג שאין לטמאה מדאורייתא (מטעם הרגשת הער), אלא אם נאמר שראתה בשעת תשמיש (וכסבורה הרגשת שמש היא). קלד לפי מה שנתבאר לעיל בפנים הק"א. אמנם בהגהה דלעיל ממהר"ב נחבא, שגם הר"ן סובר כהרמב"ם, שהרגשה היא רק פתיחת המקור. קלה יד, א. קלו פ"י סוסי"ה. קלז נתיב כו ח"ב (רכא, ד). קלח ד"ה ועל דרך זה. קלט שטהורה שנגעה בהן תוך שיעור וסת (לפני הקיעות) נשרפות (וכי"ה ב"ד פ' סו"א), ואף שתוך שיעור וסת שייך רק קיעות כג"ל, ואף דמיירי שלא בעת תשמיש, ומ"מ טומאתה ודאית.

קיד ראה לקמן סי' קפז ק"א סי"ק יא (ד"ה וגם אם), קטו ראה לקמן סי' קכב ריש סי"ק י. קטז בבביתא כא, א. קס וכו' למסקנא, לדעת התוס' ורמב"ם, כדלקמן שם סוף סי"ק ט. קיח ראה לקמן סי' קפז בפנים סי"ק כה, ובק"א סי"ק ה (ד"ה וגם בשופעת). קיט ראה לקמן סי' קצ סי"ק יט (ברעת הרמ"א, שתולין שהליחות וגם הדרם מהמקור), שו"ת צ"צ סי' קלו אתר ד (דשמא הליחות לא בא מהמקור), ושם אות ו סי' קנ. קכ ריש סי"א א (לענין רואה במי רגילה), ושי"נ. קכא נט, ב ד"ה דלמא (מרלא הזאי קורם עשיית צרכיה או אח"כ אי"ב הדרם לאו ממילא אתא אלא ע"י מי רגלים). קכב פ"ט סי"א. קכג דשמא (לת"ק ולדעת התוס' ורמב"ם, כדלעיל), ואין אותיות שהופיעה באה מהתחכה (שהיא מכה כג"ל). וראה לקמן סי' קפז וסי' כ"ד, מתי תולין להקל במכה בתוך המקור. קכד שהצרכי הרגשת יציאתו מהמקור, כדלעיל. קכז משא"כ בכותלי הרחם, אם לא הרגשה, אפשר לומר שאינה טמאה מדאורייתא (דלא כדלעיל בפנים סי"א, שיש לומר לדעת הרמב"ם שטמאה מספק, כמו בפרודור), וראה בספן בהגהה מהרי"ל שם, ממהודא בת"א. קכו כדלעיל בפנים סי"א ושי"נ. קכז כן פירש בבביתא ופלוני סי"ק א. וראה גם שו"ת צ"צ סי' טז אות ט. וכן יתפרש דיוק זה לפי המבואר במהר"ב שבכותלי בית הרחם טהרה מהותרה (ראה מהר"ב בהתחלה, ובד"ה ומיהו),

למותלי הדרם במירוי אחרינא ברלקמן סימן ק"צ סעיף ל"ד¹⁹. ולפי דעת התוס' דלא אמרינן

קונטרס אחרון

בדארגישה, ולא בשעת עסק הטהרות, כמו שצריך לומר לפי דעת התוס' דלא סבירא להו שצריך בהרגשה. אלא שצריך עיון אמאי תטמא אפילו בכשיעור וסת, כיון שלא הרגישה אז. וע"כ צריך לומר דמשמע עומד בצד המשקוף ממש²⁰ ואינו מהוסר הבאה כלל אפילו משחו ועיין רש"י דף י"ב ע"ב²¹ היא מרגשת בנגעו בבשרה כסבורה כו', משום שהזקתו בהרגשה כמ"ש הרמב"ם²². אבל להתוס' צ"ע²³. ומ"ש הרמב"ם ריש פ"ט בפרודור²⁴, הוא משום דהזן לפרודור בכותלי בית הרהם ליכא ודאי טומאה לעולם²⁵, מה שאין כן בפרודור דאיכא ודאי טומאה מן הלול ולפנים, והיינו משום שהזקתו בהרגשה. וכוונת הרמב"ם²⁶ להביא ראייה לחזקה זו ומתניתין דנמצא בפרודור מן הלול ולפנים, כדמסיים כמו שביארנו²⁷. אלא שקשה הדבר לטעות כל כך בקנינה לפתיחת המקור. אבל אם תמצי לומר דסגי בהרגשת בית החיצון אחי שפיר²⁸, דיש לומר דעובי כותלי בית הרהם מבהזן קרינן בהו בבשרה בעובים כמו בחללם מבפנים²⁹, דמקרי כותלי בית הרהם בגמרא³⁰ (ועובי הוא ברז ולא עור כמ"ש בעין חיים שער כ"ב פ"ב ע"ב³¹), מה שאין כן ממנו ולחזן עור הוא ולא קרינן ביה בבשרה. והרמב"ם ורמב"ן, אפשר דלרבותא וקושטא נקטו הרגשת יציאתו מהמקור³², דבהכי נמי טמאה אף על פי שהדם בפנים, ולא נתחוונו לדווקא כלל. ולכן כתבו הטור וש"ע סי' קצ"ד³³ מבשרה סתם, דמשמע בין מקור להודיה בין בית החיצון לחודיה וצ"ע.

והנה מאי דפשיטא ליה למהרא"י³⁴ דבבדיקה הוה ספיקא דאורייתא לכולא עלמא, לבד שיש לומר שהוציא כן מלשון ספר התרומה³⁵ וסיעתו דלעיל, ראה זה מצאתי שאי אפשר לכל לומר שהוא איסור דרבנן משום טומאת כתמים לחוד, דאם כן בדקה בדבר שאינו מקבל טומאה טהורה כמו בדיקה קרקע עולם כו'³⁶, וזה אינו, דהא עיקר הבדיקה היא בצמר גפן שאינו מקבל טומאה³⁷,

פ"ד ס"ח מהרי"ט, וש"נ. וראה גם לקמן בפסקי דעת הב"י ורמ"א.

צייונים לקונטרס אחרון

ורמב"ן והן ברעת הר"ן, ובהרגשה לא היו אלא ביציאתו מהמקור.
קמט דסגי אף בהרגשת זו. וכדלעיל שאף כשהעד גונג בצד המשקוף אמרינן כסבורה הרגשת העד.
קנ ג. א.
קנא יש בו ג' בחינות: א' של עור ב' של ג' יותר פנימי בפנימית הרהם ... הבשר הם סוגרים הרהם ונושקים שפת הרהם זה ע"ז.
קנב כמשמעות לשונם, שהובא לעיל (ד"ה וגם אפשר).
קנג ס"א. וראה לעיל (ד"ה וגם אפשר) ברעת הטור וש"ע.
קנד בפסטים סופ"י מז. הובא לעיל בריש הקור"א, ובפסטים ג.
קנה ס"י צב (שנתבאר לעיל בתחלת הקור"א, ההיכחה מדבריו שהוא ספיקא דאורייתא).
קנו דלקמן סי' קצ ס"י וס"ק כא"ב (שאף שבודאי בא מגופה, כיון שלא הרגישה ומצאה על רבר שאינו מקבל טומאה, טהורה). וכ"ה לקמן שם ס"ק א, ולעיל בפנים ריש ס"ק ג. אמנם אהא אגדת מהרי"ל שם ממנהר"ב (לעיון הבודקת באופן שאין בה אלא טומאת כתמים, שגם הבודקת בדבר שאינו מקבל טומאה טמאה מדרבנן משום שכבר היה בבשרה בפנים), שבוה נפלת ההיכחה שלפניו. וראה ספ"ד צ"צ רכז, רע"ד. שעירי טהרה ס"ו טו ס"ג.
קנו ראה פרי דעה בפתיחה שער ד. יגדיל תורה (ירוש' ב ע' 55. בדי השלחן סי' קצ ס"ק צט כביאורים ד"ה דבר שאינו. טהרה כהלכה פ"ד העדה 39.

קמ היינו שכבר בעת עסק הטהרות היה העד בצד המשקוף וכסבורה הרגשת העד, ולכן טהורותה נשרפים. וראה שו"ת בית שלמה יו"ד סי' לג ס"ה.
קמא ע"א ד"ה לקינות (שבשעת עסק הטהרות עדיין לא עמד העד בצד המשקוף).
קמב ודלא כמו שביאר לעיל בתחלת דבריו, שכל זמן שלא בדקה בפרודור אין אומרים כסבורה כו'. אמנם סבור במהדור"ב (ס"א) הוכיח, דלא טגי בטעם כסבורה הרגשת העד, וביאר שם (ס"ב) הטעם שטהורותה נשרפים כיון דארגשה ולא אדעתה (בזמן מרובה) או כסבורה הרגשת מי רגלים הוא.
קמג שבודאי לא הרגישה קודם בבדיקה, וראה לעיל בהגהה מהדור"ב (שמתעם זה סבורים התוס'; דהן סוגיה דלא כשמואל רבעי הרגשה). קובץ יגדיות (ג.י. עא ע' ריג).
קמד שדוקא שם אומרים שחזקת הדרם שבא בהרגשה. קמה כדלעיל בפנים ס"ק א לדעת הרמב"ם, שנמצא בכותלי בית הרהם, ואפילו בפרודור מהלול ולחזן, טומאתו בספק (דשמהא בא מעליה). וכן מפרש דברי הרמב"ם לקמן במהדור"ב בהגהה הב' (ר"ה ומיהו דהיי).
קמו שהזכיר כאן פרודור, אף שלעיון חזקתו שבא בהרגשה טגי אפילו בקינות מבהזן ככ"ל.
קמז וברע"ל (ד"ה ועיין רש"י).
קמח רלא כמו שביאר בתחלת דבריו, שלרעת הרמב"ם צריך דוקא הרגשת יציאתו מהמקור. אמנם לעיל בהגהה ד"ה ע"ש בר"ן (ממהדור"ב), ולקמן במהדור"ב (הגהה הא), מסיק רכזו (הן ברעת הרמב"ם

דכל אשה מרגשת בעצמה למימר דודאי הרגישה וכסבורה הרגשת עד הוא אלא אימא הרגשת עד הוא הכי נמי אף דאיכא מידי למיתלי מידי ספיקא לא נפקא^ה. וכן פסק

קונטרס אחרון

כדאייתא בגמ' (דף י"ז¹⁰¹) וכדלקמן סי' קצ"ו¹⁰². וגם צמר סתם¹⁰³ אינו מקבל אפילו טומאת נגעים עד שיהא טווי דוקא¹⁰⁴. וגם בגד פשתן דלקמן שם¹⁰⁵, הם שחקי דכיתא דמעלי לברייה כדאייתא בגמ' שם¹⁰⁶, וגם הם אינן מקבלים טומאה אלא אם כן יש בהם ג' על ג' טו". אלא ודאי דליכא למאן דאמר דהוא מדרבנן. ואין לטעות בלשון הט"ז סי' ק"צ (ס"ק כ"ג דאין כאן ספק דאורייתא כיון שלא הרגישה בהם מן המקור¹⁰⁷), דיגיד עליו דיעו¹⁰⁸ בס"ק כ"ט ומ"א מבורא להיפך (ז"ל בס"ק מ"א בעד הברוק כו' דהוה כראיה לכל דבר, ובס"ק כ"ט כל שלא הרגישה כו' ולא ראתה על העד כו' משמע דראיית העד דמי להרגשה), ובס"ק כ"ג נחזיקו למ"ש הבי"ט¹⁰⁹ (דכיון שלא הרגישה רגלים לרבר שלא בא מגופה ולפיכך תולין במה שאפשר כו'), וקיצר בהעתיקה ע"ש. ומהר"ט בהגהת מיימוניות¹¹⁰ שמתיה באשה שהיתה בודקת כו' (כיון דמדאורייתא בעינן שחרגיש כו'), אתי פסיר דווקא לפי"ד הרמב"ם¹¹¹, משום דממה נפשך, אי בתי הששא אולת¹¹² דילמא זחאי בלא הרגשה, הרי אינה טמאה אלא מדרבנן והם אמרו והם אמרו, ואי בתי הזקה אולת שהזקת הדם בהרגשה, אם כן הרי רגלים לרבר דלא הואי מדלא ארגישה ממש כמ"ש הבי"ט סי' ק"צ¹¹³ (ותדע מדלא מקרי רואה מחמת תשמיש בלאחר זמן, עיין מ"ש סי' קפ"ד¹¹⁴). דגדולה הזקה זו שהזקת הדם בהרגשה שהרי שורפין עליה תרומה וקדשים¹¹⁵, והיא משמשת קולא וחומרא, הומרא לשרוף קדשים מכאן ולהבא שהרי דם לפניך והזקתו שבא בהרגשה וכסבורה כו', וקולא לך ליטנא¹¹⁶ דאשה מרגשת לעינן למפרע, כשלא היה דם לפניך¹¹⁷ לא היישינן שמא היה בבית ההזקון, ולכנולא עלמא היכא דאיכא למיתלי דליכא דם מגופה¹¹⁸, דלא פליגי איך ליטנא אלא למפרע ומשום דאיכא למימר ארגישה ולא אדעתה, כמ"ש התוס' ריש פ"ה¹¹⁹, מה שאין כן בזמן מועט דתשמיש. (ובזה נשתלקה קושיית התוס'¹²⁰ ד"ה מרגשת מעל רשי"ט דסבירא ליה כסבורה הרגשת עד הוא, דאם כן אתמול כי שימשה נמי כסבורה הרגשת שמש ואמאי דיה שעתה לשמאי), דרשי"ט כהרמב"ם סבירא ליה, וכשהרם לפניך אמרינן הזקה לחומרא, וכשלא היה לפניך אמרינן לקולא, ולא אמרינן כסבורה כו' אלא כשהרם לפניך ואי אפשר לתלותו ברבר אחר כדעת הבי"ט (ועיין במ"ש סימן קפ"ז¹²¹ טעמו ונימוקו):

פ"ה ראה גידול תורה (ירוש') ג ע' 50.

ציונים לקונטרס אחרון

- קנה שמואל שם ע"א: פולקין.
- קנט טעין ו.
- קס שמואל שם. טור ושו"ע שם.
- קסא רמב"ם הל' טומאת צרעת פי"ג ה"ח.
- קסב ס' קצו סי'.
- קסג וברשי"ט ד"ה שחקי דכיתא, בגדים בלויין של פשתן.
- קסד כלים פכ"ז מ"ב. ורמב"ם הל' כלים פכ"ב ה"א. וכדלעיל סי' רסד ט"ו. ונתבאר לקמן סי' קצ
- סי"ק כא, שגם שיעוריו גורם לו שלא לקבל טומאה היא טהורה. וראה קנה בשם סי' צה. טהרה כהלכה פט"ו הערת 44; 47.
- קסה ראה גם לקמן סי' קפז קו"א סי' י. סי' קצ סי' טו.
- קסו עי"פ יבמות לא, ב.
- קסז סי' קצ ד"ה ומ"מ נראה. וכדלעיל בפנים סוף סימן ג, וש"ג.
- קסח פ"ד אות כ, בשם מורו מהר"ם מרוטנבורג. ופירש דבריו בכתיב ופלתו סי"א, א, שסברת כסבורה הרגשת שמש היא רק מדרבנן.
- קסט כדלעיל לעיל (שמטעם זה תולין שלא בא מגופה).
- קעב ס"א וסי"ק י (שאפילו הרגישה בשעת תשמיש תולין שהרגשת שמש היא, שאין מוציאין אשה מחזקת טהרה אלא כשהרם לפניו).
- קעג תני רבי חייה ז, ב. לדעת הרמב"ם רפ"ט, שהוא מטעם חזקת הרם בהרגשה.
- קעד גמרא ג, א.
- קעה ראה גמרא טו, א (אין שור שחוט לפניך). לקמן מהר"ב ר"ה ומשום. סי' קפז בפנים סי' י.
- קעז נג, ב ד"ה אימור.
- קעח ג, א.
- קעט סי' קלג, וקו"א סי' י.

משתרגיש בו שנעקק ממקומו ויצא יממאה אף על פי שלא יצא לחוץ

באר הגולה

ג משנה שם מ' א'.

מורא¹⁹*. ואין כן דעת הב"י ורמ"א צב בדלקמן סי' קפ"ג צג * הגהה¹⁹: אבל משמעות התוס' שלפנינו ריש פ"ק¹⁹ וכן משמע בספר התרומה⁹⁹ דאף אם ברור לה שלא הרגישה כלל נמי טמאה ודאי מדאורייתא (עיין בקונטרס אחרון בהג"ה²).

[ד] לחוץ, אלא נעקר מן הרחם ולא שתת (רמב"ם צח) הואיל ויצא מבין השניים¹³ שהן תלתולי בשר הרחם¹³ הרי זו טמאה ואף על פי שהדם עדיין בבשרה שנאמר¹³ דם ידוה זובה בבשרה, והא דבעינן שתרגיש בבשרה כדלעיל¹³ נפקא

לן מדרבא כתיב כשיש מאי בבשרה שמע מינה תרתוי (גמרא ר'). ועד היכן הוא בין השניים עד מקום דישה⁸⁹ דהויא מקום שמוניע האבר בשעת גמר ביאה⁹⁹ שהוא הבנסת כל האבר (ט) שממקום דישה ולפנים הוא בין השניים שהוא כלפנים⁹⁹, ובזמן הזה שאין בקיאות

קונטרס אחרון

(ג) שממקום דישה בו. עיין⁹⁹ גמ' (דף מ"ב ע"א וע"ב) דפשטא דברייתא (הנדה כו') והיולדת כולן מטמאין בפנים ככהוץ) משמע בהדיא נדה דמיא ללידה בטומאתן. וע"ש בתוס' וידה שהוציא (דכתב לחד שנויא שיש לחלק בין דם נדה לדם לידה). ועיין רמב"ם הל' טומאה מת (פרק כ"ה ה"ח)¹] כיון שנתפת הרחם כו', ושם (בהל' י"ז ב) משיצא לפרוודור כו', מבואר שכך היה גרסתו בגמרא⁸⁹ שמה יצא (הולד) לפרוודור (שמטמאה משום לידה בפנים בפרוודור), (ולא כגו' שלפנינו חוץ לפרוודור). ומתורצים ב' קושיות התוספות ד"ה שהוציא, לפי גירסתנו, הא' דהא תנן⁹⁹ דם הנמצא בפרוודור טמא, והב' דאמרין (בב"ק) [בבהמה המקשה⁹⁹] דאשמועינן גבי אשה דאית לה פרוודור, ומאי אהני הפרוודור כיון שיצא חוצה לו). ומשום הכי נמי כתב בפ"ה מהל' איסורי ביאה⁹⁹ דהאבר מגיע לפנים מן הלול, דלכאורה למאי נפקא מינה ומנא ליה. אלא ודאי דנתחייב למ"ש. ומה שכתב⁹⁹ ועד היכן כו' עד מקום דישה כו', הוא עד ולא עד בכלל (וקא

דעת הב"י ורמ"א).
צד ס"ק סתיו (רק"ל כדלעיל ברעת הרמב"ם, ולא כדלעיל ברעת התוס'). וראה פס"ד צ"צ (שנ"ט, א).
צה פ"ה הל"ב.
צו ברייתא מא, ב. רמב"ם שם.
צז רש"י שם ד"ה כנוין.
צח ויקרא טו, יט.
צט ריש ס"ק ג.
ק ג, ב.
קא ברייתא מא, ב.
קב רמב"ם שם.
קג ברייתא שם. רמב"ם שם.

פו בפסקים סוס"י נו. וראה קנה בשם סי' קפו ברוריו הששות סי' ז ס"ד. מגילת ספר סי' ה ס"ב"ג.
פז ראה פס"ד צ"צ (שנ"ט, א); עיין שם שהנחה זו לבר הוא כתיק כפי' היל' (משאל"כ הקדמות – של מור"ל).
פח ג, א ד"ה מתעשת.
פט שהשמוש מביא דשמואל לגמרי.
צ הגהה ר"א (במור"ל), שחור בה מנ"ש כאן בפנים ובק"א ברעת התוס'.
צא סי' קצ ד"ה ונ"מ נראה.
צב סי' קצ סליד (שפסק כדברי הב"י שם).
צג ס"ק ל, ויקרא שם ס"ק י (שם הובא דעת מורא"י

צינונים לקונטרס אחרון

קפ לכללות הקונטרס אחרון, ראה מ"מ וצינונים.
קפא ביואים והערת בקר"א הל' נדה. קר"א עם ביאור מדרוכי הקונטרס. שריע הל' נדה עם ביאור קר"א.
קפב חולין עב, א. וראה ג' לקמן במהרה"ב ד"ה אבל, כמוסגר).
קפג יז, ב.
קפד חולין סח, א.

הלכות נדה קפג

י ואפילו לא ראתה אלא מיפת דם בחרדל ייזשבת עליו שבעה נקיים.
הגה: כאשר יתבאר משפטן לקמן סימן קצ"ו. ואין מילוק בין פניה לנשואה לענין
איסור נדה (ריב"ש סימן תכ"ו) מציאו ז"ל מי כל הבג על הנדה חייב כרת.

באר הגולה

ה מומרא דרבי ורא שם דף ס"ו ע"א.

ד שם במשנה.

דברר כל שהאשה מוצאת דם בעד שלה ממאה אפילו הכניסתו בעומק הרבה לפנים ממקום
דישה (רמב"ן¹⁰⁷). אבל בכל מקום דישה ממאה מדינא טומאת ספק אם הוא מן הלול
ולחין וטומאת וראי אם הוא מן הלול ולפנים דהאבר מגיע לפנים מן הלול כדלעיל¹⁰⁸
(כ"ד הרמב"ם דלא כתוספות דף מ"ב ע"ב¹⁰⁹):

קונטרס אחרון

נקט מבפנים לבהוין¹¹⁰, דלא כתוספות יו"ט¹¹¹ שלא העתיק לשון הרמב"ם ככתבו וכלשונו
והשיאו לדרך אחרת.

ומה שכתב בפירוש המשנה אם יצא דם מן המקום כו'¹¹², לא שיצא (ממנו) למטה קאמר, אלא
שיצא על העד שבודקת אותו מקום שהרגישה בו בדם¹¹³. ונפקא מינה¹¹⁴ ש¹¹⁵ לטומאות למפרע משעה
שהרגישה. אי נמי¹¹⁶ דלא אמרין הרגשת עד הוא אלא היכא דלא ארגשה כלל בדם, ומשום
שהזת הדם שבא בהרגשה¹¹⁷, אבל היכא דארגישה בדם ממש אלא שהוא בפנים עדיין, והוציא
בבדיקת העד, לא אמרין הכי¹¹⁸, דמהיכי תיתי להוציאה מחזקתה, ואם כן היא טהורה
מדאורייתא¹¹⁹, וגם מדרבנן אם העד הוא דבר שאינו מקבל טומאה¹²⁰. לפי נמי כגון אם הוציאה
העד כענין שלא נגע הדם בבשרה וטהורה היא, דומיא דרואה בשפופרת¹²¹, לפי דעת הרמב"ם¹²²
דטמא דקרא משום הפסק בין דם לבשר שאינו נוגע בבשרה ולא אורחא ככהאי גוונא כדלקמן
(סי' קפ"ה¹²³). ואף אם תימצא לומר דהפסקה ממש בעינן, ולא סגי בהפסק אויר, משכחת לה נמי
בעד ככהאי גוונא שירד הדם חוץ המוך, ונמצאו צדדי המוך מפסיקין בין דם לבשר בית הציצון
דומיא דשפופרת, אלא שנטמאה בצאתו מהמקור עד אותו מקום שבדקה בו¹²⁴. ובשפופרת מיירי
שהכניסתו בכל הפרודור עד למעלה ממקום דישה סמוך למקור, לפי דעת הרמב"ם, כדלקמן (סי'
קפ"ח):

קה ס"ק א, בדעת הרמב"ם.
קו ד"ה שהציא. ותבאר בקרא ריש ס"ק ג.

קד פ"ג ה"ב. וראת קו"א סוף ס"ק ג (לדעת הרמב"ם),
כנת נפלי"ו מזה (אף שלבאורה נטמאה כציאת הדם
לחין).

ציונים לקונטרס אחרון

קפו שבין השיניים כפנים, ער מקום דישה, ולא עד
בכלל.
קפו פיה מ"א (שהעתיק מהרמב"ם: ובין השיניים
הוא מקום שיוגע אליו האבר בשעת גמר ביאה.
והשמיט חבת: ער). וראה לקמן במהר"ב ריש ההגה
הב' (גם בדעת הר"ע"ב שם). ש"ת צ"צ סי' שס.
קפו אשר יגע רגש האמה (שמהו הוכיח התוספות
יו"ט שם, שגם מקום דישה הוא כפנים).
קפט אמנם ראה לקמן מהר"ב בהגהה הא', בדעת
הרמב"ם (ואין העד מגיע שם), וגם אם היה מגיע
אילו בדקה הרי יצא לחוץ ע"י העד).
קצ אף שכשהוציאה לחוץ בודאי טמאה, וא"כ למאי
נפקא מינה אם יצא על העד מבין השיניים או
ממקום דישה. ומתוך כבמה אופנים, אמנם לקמן
בהגהה הא' למהר"ב אינו מסתפק בזה, ומפרש באופן
אחר.

קצא נפקא מינה נוספת, אם יצא על העד מבין
השיניים או ממקום דישה.
קצב כדלעיל בפנים ס"ק ג, ובארוכה בקו"א ס"ק ב.
קצג כדלעיל בפנים סוף ס"ק ג, ובקו"א סוף ס"ק ב,
שבמקום שלא הרגישה ויש לתלות תולין.
קצד שבעת הרגשה עדיין לא יצא חוץ מבין השיניים,
ובעת הבדיקה לא הרגישה.
קצה כדלעיל בפנים ריש ס"ק ג. וראה בהגהת
מהר"ל שם, ממהר"ב ש"כיון שהיה כבר
כבשרה, טמאה מדרבנן בכל אופן.
קצו דלקמן סי' קפח סי' דטהורה. וראה אבני נזר
או"ח סי' תלג ס"ד.
קצז פ"ה ה"ט,
קצח ס"ק ט.
קצט ולכן נפקא מינה אם יצא על העד מבין השיניים
וטהורה, או ממקום דישה שטמאה.

מהדורא בתרא^א

(כתבו בליאדי בוקנתו אחר חיבור השו"ע שנים רבות^ב)

מה שכתבו^ב בתשובות שב יעקב^א ובכרתי ופלתי^א, הטעם בדביקה בבית החיצון טמאה מדאורייתא משום דהרגשת עד היא, ומשום הכי כתב הרמב"ם^א בפנים בפרוודור דוקא. הנה בתוס'^א וחינושי רשב"א^ב ור"ן^א רפ"ק דגדה לא כתבו כן אלא לפרושי טעמא דשמאי בלמפרע^א, אבל לא לומר שזהו עיקר טעם הטומאה בבדיקה מכאן ולהבא לכולא עלמא, דהא בהדיא אמר אביי^ב בסוגיא דחדר ופרוודור אימור שחתה כו'^א, ולמסקנא שם שורפין תרומה וקשישים מה"ט דאימור שחתה בנמצא מן הלול ולפנים בגג עליה, כמ"ש התוס' שם^א (עיין גם דמוכח הכי מסוגיא דב"ב^ב, דעליה היו קורבא דמוכח משום שהוא שינוי מועט כו'^א).

והנה^א מה שכתב הרמב"ם רפ"ט כמו שביארנו^א, פירושו בשב יעקב^ב ובכרתי ופלתי, דהיינו מ"ש בפ"ה מן הנקב ולפנים ספיקו טמא שחזקתו מן המקור כו'. ואין בזה די באר שתרי לא הזכיר שם כלל זכר הרגשה^ב. והנה גם בפתח דבריו כתב כמו שביארנו^א, דהיינו שטמא בבית החיצון, ולכאורה אינו ענין לכאן כלל, שכאן הכוונה שצריכה להרגיש, ואפילו אם יצא לחוץ ממש כמו בדקה קרקע עולם כו'. אך מלשון הרמב"ם עד

חינושי צ"צ קפת, א. ולקמן (ד"ה ומיהו) יובא והכתות נוספות, שלמסקנת הגמרא אמרינן ארגשה ולא אדעתה.

יד סו"ה מן הלול.

טו התוס' שם הוכיח כן מכ"ב כו', א (ששורפין התרומה ע"ר רוב ומצוי אף במקום קורבא דמוכח, והיינו בגג), וראה לקמן (סו"ה להבא), ובהגהה הב' (ד"ה וע"ר), שלענין גג עליה חזר בו בחיבורו מ"ש בפירוש המשניות.

טז שמהעליה בא לשם בשינוי מועט ומהחדר בשינוי גדול, ובשניהם — ע"י שחתה כו'.

יז בא להוכיח שלדעת הרמב"ם טעם ההרגשה הוא בירור שבא מהמקור (ראה לקמן בהגהה הב' ד"ה

ומיהו אין צריך, ברעת הרשב"א והטור ושו"ע), היינו שחזקת הדרם שבא מהמקור ובהרגשה (משא"כ כשנמצא כותלי בית הדרם ובקרקע עולם ובמי

רגלים, כדלקמן ד"ה ומיהו), וראה שו"ת צ"צ סי' קל (שלפי זה יפול טעם ההיתר דהרגשה, שכתב רבנו

לקמן סי' קפת בפנים סי' ק, לנענין פאר פאל), פס"ד צ"צ רכז, ג (ס"א, הגהות וקיצור).

יח ואם לא הרגישה וברקה ומצאה הדרם לפנים בפרוודור ה"ו בחזקת שבא בהרגשה כמו

שביארנו.

יט סי' מא (ע, ג), וכן נחבאר לעיל קו"א סי' ב (ד"ה ועיין דו"ש), וש"נ.

כ אלא ודאי מ"ש שם שחזקתו מן המקור, היינו בהרגשה, שהוא בירור כניל.

כא אין האשה מתטמאה כו' עד שתרגיש ותראה דם ויצא בבשרה כמו שביארנו. דהיינו מ"ש בפ"ה ה"ב: כל הנשים מתטמאות בבית החיצון, ואינן שלא יצא לחוץ אלא נעקר מהרסם ולא שחת, והוא"ל רצא מבין השיניים טמאה ואינן שעריני הדרם בבשרה, שנאמר דם יחי' זובה בבשרה.

א בפס"ד צמח צדק (רוב, ג ואל"ך) נעתיקה מהדר"ב, בחוספת הגהות וקיצורים, וציינו לקמן, לכללות מההד"ב ראה גם קובץ יגדיל תורה (גל), ע"ג ע"י רי ואל"ך, מ"מ צינים, ביאורים והערות בקו"א הל' גדה. שו"ע הל' גדה נגם ביאור קו"א. פירוס חב"ד יב ע"ג 63 ואילך.

ב שו"ת צמח צדק יו"ד סי' קל.

ג לעיל סי' ג, וקו"א סי' ב, נחבאר לדעת הרמב"ם, דאמרינן כסבורה הרגשת עד הוא (ולא דארגשה

ולא אדעתה), וכאן בא מוכיח שעיקר הטעם דאמרינן ארגשה ולא אדעתה.

ד סי' מא (סט, ג) ד"ה ואשר השיג.

ה סי' קפג ס"א.

ו פ"ט ה"א: אין האשה מתטמאה כו' עד שתרגיש כו' ואם לא הרגישה וברקה ומצאה הדרם לפנים בפרוודור ה"ו בחזקת שבא בהרגשה.

ז כי דוקא בפרוודור אמרינן כסבורה הרגשת עד הוא, ולא בכותלי בית הדרם, וכדלעיל קו"א סי' ב (ד"ה

ולפי דעת), וגם לפי המבואר כאן (שגם בלא עד אמרינן ארגשה ולא אדעתה), מ"מ אין אומרים

בכותלי בית הדרם חזקת הדרם שבא בהרגשה (לקמן ד"ה ומיהו), ולפי מסקנת רבנו (בהגהה הב') שגם

בכותלי בית הדרם טמאה מהתורה, יתפרש דיוק זה כאופן אחר (לקמן שם ד"ה ומיהו היינו).

ח ג. א. ד"ה מרגשת (ברעת רש"י ע"ג): מה שעכשיו לא הרגישה כסבורה הרגשת עד הוא.

ט שם ד"ה ואי בעית אימא.

י ד"ה ואי בעית אימא (בשם התוס', ברעת רש"י), יא חדר לישנא כנגמרא שם (שלמפרע תהורה מרלא הרגישה ועכשיו טמאה דכסבורה הרגשת עד הוא).

יב ו, ב.

יג וברואי לא שחתה כו' בשעת בדיקה, אלא קודם ולא אדעתה, וראה שו"ת צ"צ סי' צח אות ד.

שחרגיש ותראה דס ויצא בבשרה כו' מעת שתראה כו', מובן דהרגשת וראיה חדא מילתא היא³², דסתם ראה גזדה שבלשון חכמים אינה ראיית העין על העד שבוקעה בו, אלא ראיית הלב³³, או עין השכל והמחשבה והדעת שמרגיש³² יודע בשינויי הגוף, כהרגשת מי רגלים שנעקרו ממקומן אף שלא יצאו לחוץ, וכן הרגשת שכבת זרע שנעקרה³³, וכן הוא הרגשת דס גדה שנעקר ממקורו. אבל גבי דס העליה שהוא כדס מכה כתב הרמב"ם לשון שותתת³³, לפי שאין שינוי בתולדת הגוף בזה ששותת מפנים לחוץ, כמו במי רגלים ושכבת זרע שעכשיו נולדו ונגמרו בהרגשה זו³³, וכן הוא בדס גדה כשהטבע דוחה לחוץ, מהרגשת שינוי בתולדות גופה בעקירת הדם ויציאתו ממקורו כהרגשת עקירת מי רגלים ממש. דמשום הכי אמרין בריש פ"ק להילל כסבורה הרגשת מי רגלים היא³³, וכן הוא ריש פ"ח³³, וכמו שכתב ברמב"ם שם² הרגישה גופה ונודעוה כו'. וכל שאינה מרגשת (א) בעקירתה מסתמא

הגהות

(8) ומיהו הוא הדין אפילו לא הרגישה שנודעוה גופה⁸ רק שהרגישה ביציאת הדם מהמקור דוקא מיקרי נמי הרגשה³, ומשום הכי סתמו הרמב"ם² ושאר פוסקים¹ ולא הזכירו ונודעו הגוף דוקא, ואין כאן מחלוקת בין הפוסקים כלל (אלא דיש לומר דממילא כשמרגשת ביציאת דם ממקורו אי אפשר שלא נודעוה הגוף קצת¹). וזה שכתב הרמב"ם כמו שביארנו¹, ר"ל ריש פ"ה דטמאה כשנעקר מן הרהם לבד, אף שלא שחת ואין העד מגיע שם, וגם אם היה מגיע אילו בדקה הרי יצא לחוץ על ידי העד¹, אלא ודאי שלא בדקה כלל רק שהרגישה יציאת הדם מהמקור¹¹. ולא דמי לריש פרק האשה⁹, דהתם מרגשת רק ביציאת מי רגלים לחוץ, ומשום הכי לא מקרי הרגשה כלל בריש פרק ח' בגמרא¹, דלא כתשובת שב יעקב⁸:

כו רוא"כ זה שלא הרגישה מוכיח שבא מעליה או מהצדדים, כדלקמן (ד"ה ומיהו, ובהגהה ד"ה ומיהו א"צ). וחזרו ממש לקמן סי' קפו ס"ק לג (ד"ה משא"כ), שהוכחה זו אינה אלא כשיש במה לתלות שיכב בלי הרגשה כלל (אפילו הרגשת זיבת דבר לח). כז ראה שו"ת צ"צ סי' קתה. כח הגהת הצ"צ: ור"ל משום רבשניהם שיך הרגשה ממש. כט נו, ב: ואימור הרגשת מי רגלים הואי. ל פ"ב ה"יו: הרגישה גופה ונודעוה אינה חוששת, שהרגשת מי רגלים היא זו.

כב ולכן כתב כאן ע"ז: כמו שבארנו (שגם בפ"ה ה"ב הכוונה היא לראיה ע"י הרגשה, וכדלקמן בהגהה הא'). כג הגהת הצ"צ: כמש' [קהלת א, טז] ולבי ראה, ובמד"ד [קה"ר שם] הלב רואה. כד הגהת הצ"צ: וכח"ז פי' הדינה בהנשוא לספר בעל הנפש להראב"ד בשער הספירה והבדיקה ס"ה. כה הגהת הצ"צ: דאמר שמואל פרק יוצא דופן (נג, א) כל שכבת זרע שאין כל גופו מרגיש בה, וכן שמשמש מטתו בחלומה דאי אפשר לשמש בלא הרגשה, ועיין תוס' שם ד"ה ברא"י.

ציונים להגהות

החיצון, ולכאורה אינו ענין לכאן כלל, שכאן הכוונה שצריכה להרגיש. ז ראה לעיל לקו"א סי' ק ג (ד"ה ומה) תריך בכמה אופנים (בפירוש דברי הרמב"ם בפירוש המשניות). ובאן אינו מסתפק בזה ומבאר באופן אחר (בפירוש דברי הרמב"ם בחבורו). זכ וראים מהו דסגי בהרגשת יציאת הדם מהמקור. וראה ביאורים והערות ע' קנו. ט נט, ב במשנה (האשה שחיה עישה צריכה כו'), ובגמ' נו, ב (דלא ארגשה, אף שודאי הרגישה ביציאת מי רגלים). י אמנם ראה לעיל בהגהה הג' לקו"א סי' ב: ואין לומר דשאני מי רגלים שאינם מהמקור והרגשתם לאו כלום, דהא הוא בענין דהדרו למקור. וראה שו"ת צ"צ סי' צז אות ט. יא סי' לט (נט, ג). שהוכיח כן גומרא הג"ל.

א כמובא בפנים כאן מהרמב"ם פ"ה ה"ז (או הרגשת פתחת המקור, דלקמן סי' קצ וסי' ב). ב כדלעיל בפנים ריש סי' ג (וראה לעיל לקו"א סי' ב, ד"ה וגם אפשר, וד"ה ולפי דעת), אמנם לעיל בהגהה הג' לקו"א סי' ב, מוכיח שאפילו הרגשת זיבת דבר לח מהמקור לא מיקרי הרגשה. וראה פס"ד צ"צ רלא, ב (פ"ה), שו"ת צ"צ סי' צז סוף אות יב (והגהה הדינה היא ג"כ מהמדות י"ב), טהרה כחלכה פ"א ביאורים ס"א. ליקוט הערות בזה וביאורים, ראה שו"ת צ"צ סי' צז אות ה ואילך. ג פ"ט ה"א. ד טור ושו"ע סי' קפג. ה ראה שו"ת צ"צ סי' צז סוף אות ט (שכ"ש יש לתוון בין המסקנא כאן לבין המסקנא לעיל בהגהה הג' לקו"א סי' ב). ו בא לתרץ מה שהקשה בפנים: והיינו שמשמא בבית

מהדורא בתרא קפג

רמז

אינו דם נדה הבא מן המקור³⁷ אלא דם העליה או מהצדדים, שהם כותלי בית הרחם, אם נמצא שם הדם³⁷.

אבל³⁸ אם נמצא בפרוודור (שהוא צוואר הרחם שלמעלה מכותלי בית הרחם שלמטה³⁷, אף לגירסת הרמב"ם³⁷ שהוציא ראשו לפרוודור, כמבואר מלשונו³⁷ (ז) ובשעת

הנהות

(ב) וכן הוא בהדיא בלשונו סוף פ"ד³⁷ עד שיגיע לצוואר הרחם, עיין שם. אלא³⁷ דאפשר שרוצה לומר שיגיע³⁷, כי למטה רחנב) הוא³⁷ ואינו נוגע בו, אבל באמת מתפשט הפרוודור לצד חוץ ולמטה בכל אורך התורף, כמ"ש במעשה טוביה³⁷ ה' אצבעות כו' עצביים כו', וכן כתב בשבילי אמונה³⁷ ותדע³⁷ מדסמכינן אבדיקת שפופרת, ולא חיישינן שמה אינה נכנסת כלל בפתח הפרוודור, שבאמצעו לפרש"י³⁷ (וגם רש"י מודה בזה³⁷, אלא דסבירא ליה שקרקע הפרוודור נמשך גם כן להלאה מהפתח לצד התורף³⁷). וכן כתב תו"ט פ"ב³⁷. וכן הוא בפירוש רמב"ם פ"ה³⁷ יוצא מצוואר הרחם³⁷ כו' (וברע"ב שם³⁷ צריך לומר גמר ביאה³⁷ דלא כתוספות יום טוב). ומ"ש בחיבוריו³⁷ בשעת גמר ביאה דוקא, היינו לצוואר הרחם עצמו³⁷, ואתי שפיר נמי מ"ש פ"ד שיגיע לצוואר כו' כפשוטו³⁷. וכן מ"ש ריש פ"ט לפניו בפרוודור³⁷, כפל לשונו, לאפוקי³⁷ מקום היוצא ממנו לכותלי הרחם.

לה ה' טומאת פ"ה הי"ב: האשה שילדה ולד מת כו' משיצא לפרוודור (בדלעיל ק"א סי"ג). דלא כגירסאנו (חולין עב, א); ויציא ולד ראשו חוץ לפרוודור (שליפ"ז פשוט שכותלי בית הרחם הם חוץ לפרוודור).
לו פ"ה ה"ד. וכדלעיל בפנים ריש סי"א.

לא הוכחה נוספת מהרמב"ם, שההרגשה היא בירור שבא מהמקור — לקמן ד"ה והשתא.
לב יתבאר לקמן (ד"ה ומיהו).
לג ראה פ"ד צ"צ רכת, ב (ס"ב) — הגהות וקיצור.
לד דין נמצא בכותלי בית הרחם יתבאר לקמן ד"ה ומיהו, וכאן בתגהה הב'.

צינונים להנהות

כ שהם המשך מעי אחר.
כא ולכן כותב שהוא באמצעו.
כב משנה ה (גבי לשון הרע"ב שהעתיק לשון רש"י הניל): ובאמצע פרוודור, נראה דר"ל, שמאמצעו נמשכו כותלי הרחם, ולומר שהפרוודור מתחבר מחלל כותלי הרחם.
כג פירוש המשניות רפ"ה: ובית החיצון בנוי מן המקום אשר הוא יוצא מצוואר הרחם, והוא המקום שיכנס בו האמה בעת המשגל, אם יצא דם מן המקום אשר יצא ראש האמה הנה היא טמאה (ונתבאר לעיל ק"א סי"ג, שביית החיצון כולל את כותלי בית הרחם ואת הפרוודור, שאם נמצא שם דם טמא).
כד אלא שכאן נראה שצוואר הרחם הוא החלק הפנימי של הפרוודור, וכדלקמן.
כה ובית החיצון מקרי מקום שהאבר דש בו בשעת ביאה (שמזה הוכיח תוס' יו"ט שם, דהיינו כותלי בית הרחם בלבד).
כז שכולל גם את הפרוודור.
כח פ"ה ה"ד: (שמזה הוכיח כאן בפנים, שהפרוודור אינו כולל את כותלי בית הרחם).
כח החלק הפנימי של הפרוודור, וכדלקמן.
כט דלא כמו שנדחק לעיל (בתחלת ההגהה), דהיינו שיגע.

ל ואם לא הרגישה וברקה ומצאה דם לפניו בפרוודור ה"ז בחוקת שבא בהרגשה.
לא החלק החיצון של הפרוודור היוצא כו' (אף שפרוודור כולל גם את כותלי בית הרחם).

יב לענין בדיקת שפופרת ומכחול בתוכו ומוך בראשו (דלקמן סי' קפז ס"ב): עד שיגיע המוך לצוואר הרחם (היי שכותלי בית הרחם אינם נכללים בצוואר הרחם, וראה פ"ה ה"ג שצוואר הרחם הוא הפרוודור), יג עתה חוזר מ"ש בפנים המהר"ב (כאן במוסגר, ולקמן ד"ה ומיהו, שאם נמצא הדם בקינוח בכותלי בית הרחם אין בו אלא טומאת כתמים), ומסיק שגם כותלי בית הרחם נכללים בפרוודור (צוואר הרחם), להיות טמאה מהתורה (ע"כ"פ מספק). וראה קנה בשם ס' ע"ה, חשב המפרד ח"ב סי' ע"ה. פותח שער סי' ג אות י. טעורה כחלבה פ"ב הערה 35; 39.
יד שיגע המוך בצוואר הרחם, בסמוך לפתח המקור ששם הוא צר.

טו ראה גם לקמן סי' קפז בפנים סי"ק יב.
טז גן נעול פ"א: אמנם אם נדבר בכמות הרחם, דע שאורך הרחם במדה בינונית הוא שמונה אצבעות, אבל בחיבה אין שיעור כו' ולפי שהרחם עצמי יחי אורך או יתקצר יותר כפי הנצרך (היי ששמונה אצבעות ועצמי, כולל את הפרוודור עם כותלי בית הרחם יחד).

יז נתיב ד שכולל כו' ר"ה הרחם: וצוואר הרחם יגיע אל התורף.
יח שאין הם שני מעיים נפרדים, אלא המשך והתפשטות אחת.
יט ז, ב ד"ה חדר (וכדלעיל בפנים סי"א): וכותלי רחם למטה באמצע פרוודור, ודרך שם דמים יוצאים.

גמר ביאה האבר נכנס בפרוודור ואינו מגיע כו' ¹⁷², כיון שרוב דמים הנמצאים שם הם מהמקור אולינן בחר רובא ¹⁷³, ואמרינן דארגישה ולא אדעתא ¹⁷⁴, וכל שכן שיש לומר דכסבורה הרגשה מי רגלים היא ¹⁷⁵. וגם ¹⁷⁶ מן הלול ולחוץ ¹⁷⁷ אינו ספק שקול אלא בצירוף חזקת טהרה דאשה, כמ"ש התוס' ¹⁷⁸ משום דדמי חדר מצויים ביותר כו', ור"ל דאף מן

הנהות

ומיהו ¹⁷⁹ היינו דוקא לענין לומר הרי זה בהזקת כו', והיינו מן הלול ולפנים ¹⁸⁰, שהאבר נכנס שם בשעת גמר ביאה ¹⁸¹, ולשון זה כתב הרמב"ם גם כן גבי פרוודור ¹⁸², שהוא צואר הרחם ¹⁸³, וכדפירש"ן ¹⁸⁴ שהלול הוא כנגד פתח הפרוודור, ועיין תוי"ט ¹⁸⁵. אבל מ"ש הרמב"ם ¹⁸⁶ נמצא בפרוודור חוץ לנקב ¹⁸⁷, יש לומר שכולל גם המקום היוצא מהצואר ¹⁸⁸ ומתפשט ממנו ¹⁸⁹, והיינו קרקע פרוודור שבגמרא ¹⁹⁰, ולא הוצרך הרמב"ם לפרש כן, מאחר שכתב חוץ לנקב, והרי נראה בחוש שהנקב כנגד הפתח, שהוא מקום המתחיל להתפשט מהצואר. ואפילו נמצא בצדדי כותלי הרחם יש לומר דהוי בכלל פרוודור, לפי מ"ש החוטפות יום טוב, וכ"מ במעשה טוביה ושכילי אמונה. ומ"ש סוף פ"ד דרם הצדדים טהור ¹⁹¹ היינו כשכא מדוחק הצדדים ¹⁹². וכ"מ מסתימת לשונו ריש פ"ט הי"ב וכאלו מציאה לפנים בבשרה ¹⁹³, והל"ל בפרוודור ¹⁹⁴. ואחי שפיי שלא פירש הרמב"ם

ויתבאר לקמן ד"ה ומיהו.

מ כראמרינן בגמרא שם, ובחפ ג, א (להלל).
מא ראה פס"ד צ"צ רב, ד (צ"ג) — הנהות וקיצור.
מב שטומאתו מספק, דשמא בא ממעליה (למא כראית ליה ולמר כדאית ליה, ממו מהלול ולחוץ, כדלעיל בפנים ס"א). ובין שאין כאן רוב דמים מהמקור, מרוע לא נטהר לגמרי מטעם דלא ארגישה.
מג יו, ב ד"ה ואין, ובדלעיל בפנים סוף ס"א.

לו הגהת ה"צ: הרי קודם גמר ביאה אינו נכנס בפרוודור, אף שכבר נכנס בכל כותלי בית הרחם. לח הגהת ה"צ: כיון פעולת ההרגשה רק לברר שבא מהמקור, ודם הנמצא בפרוודור רוב מהמקור, ע"כ אף שלא הרגישה אולינן בחר רובא והמקור כאלו הרגישה.
לט שנושאה הרם בפנים, ובזמן מרובה ארגשה ולא אדעתא, כראמרינן בגמרא (נו, ב) למסקנא.

ציונים להנהות

מב דהיינו כותלי בית הרחם. ומה שכתב: בפרוודור (דלא כבגמרא יו, ב: מן הלול ולחוץ), מיישב בג' אופנים: א) בקרקע היינו חוץ לנקב. ב) כנגד הוא המשך אחר ארון עד התורף (לקמן ד"ה ועוד). ג) אשמעינן כחא דהתירא (לקמן שם).
מג יח, א: כאן כשנמצא בקרקע פרוודור, שסובר בחיבורו כמ"ש בפריווש פ"ב: ומה שיטה לחוץ (מהלול ולחוץ) עלינו (גג הפרוודור) בחזקת טהרה, ותחתיתו (קרקע פרוודור) שטא מספק. אבל ראה בפנים המהר"ם (ד"ה להבא, במסוג), ולקמן (ד"ה ועוד), ד"ל שכתבנו חזו בו ולא חילק ביניהם. מד ראה חירושי צ"צ רסו, ג ד"ה לכאורה.
מה לענין רואה מחמת תשמיש ובריקת שפופרת: ואם לא נמצא על המוך כלום כידוע שהיה שרואה מדוחק הצדדים וטהורה היא.
מז דלא כמ"ש בפנים המהר"ם (ד"ה ומיהו), שגם בנמצא בכותלי בית הרחם אמרינן שהוא מהצדדים.
מו ומדברי סופרים שכל הרואה כהם דם על כשרה או על בניו, א"ע"ש שלא ארגישה, א"ע"ש שברק עצמה ולא מציאה דם, ה"ו טמאה, וכאלו מציאה דם לפנים בכשרה (כדלקמן סי' קצ סוף ס"ק א, מהכ"מ שם, שעל כשרה ובגריה ה"ו ס"ס, ולפנים בכשרה ה"ו ספק אחר).
מח אלא ודאי גם בכותלי בית הרחם טמאה מהתורה (מספק ע"כ"ס), וראה לקמן (ד"ה ומיהו צ"ח), ליישב הכוונה זו.

לב אחרי שביאר מה נקרא פרוודור וצואר הרחם, בא לבאר לדינא. וראה פס"ד צ"צ רלא, רע"ג, קיצור מהבא לנקב, אפילו נמצא בצדדי כותלי הרחם י"ל דהוה בכלל פרוודור וטמא מספק ... ובאן משמע בכותלי הרחם טמא ודאי ... י"ל רק טומאת כתמים, או אפשר ספק, או ודאי מחמת הרוב.
לג מה שמרייק הרמב"ם לכתוב לפנים בפרוודור, נתבאר לעיל (בתחלת המהר"ם, ובקו"א ס"ק ב ד"ה ולפי דעת), דהיינו למעוטי כותלי בית הרחם. ולפי האמור כאן (ולעיל בקו"א ס"ה ה"ל) שגם כותלי בית הרחם ריב כמה קרקע פרוודור, מפרש כאן (ולעיל שם) הדריוק הוא: מן הלול ולפנים לטמאותה ודאי (כדלעיל בפנים ס"ק א, ברעת הרמב"ם).
לד רמב"ם פ"ה סוף ה"ד.
לה שם ריש ה"ד: ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוודור (הרי דמיירו בחלק הפנימי של הפרוודור).
לו שם ה"ג: וצואר הרחם ... קוראין אותו פרוודור (שהו חלק הפנימי של הפרוודור).
לז יו, ב ד"ה ספיקו טמא (הג): דאי מחדר אתא לא הוה אויל בפרוודור עד מן הלול ולחוץ דהוה נפיק ונחית ורך ציצית פתח פרוודור. וראה חירושי צ"צ רסו, רע"ב.
לח ראה ביאורים והעוטר ע' קפת.
לט פ"ה ה"ה.
מ הרי טמאתו מספק.
מא שבפירושו המנונית לעיל.

הלול ולחוק רוב ומצוי מהחדר אלא דמיעוטה דמהעליה הוה מיעוטה דשכיחא¹⁰, מה שאין כן מן הלול ולפנים. וגם הרמב"ם שכתב¹¹ גבי מהלול ולפנים שרוב דמים הנמצאים כאן

הנהות

דין נמצא בכחלי הרחם למטה מפרוזדור. ואדרבה מסתימת לשונו בפ"ד¹² (דביקה היא בקנוח לבר, ומשמע שם¹³ מסתימת לשונו) דאפילו בנמצא לאחר אחר זמן טמאה מכאן ולהבא אפילו בקנוח לבר, ואם כן איזה שיעור יש לדבר בלאחר אחר זמן שלא לומר שהאבר הוציא דם מבפנים (אבל מפירושו ריש פ"ה¹⁴) אין ראייה דיש לומר דמיירי בהרגשה). וגם לא מסתבר כלל האי טעמא¹⁵, ולהוציא דין חדש שלא נזכר בגמ'¹⁶, דק באותיות אחי שפירי האי טעמא (ואחי שפיר נמי לשון טמאים מספק דהנן¹⁷), למסקנא¹⁸, דמשום הכי לא בעינן דארגישה כיון דאמרינן דארגישה ולא ואתה בכל רואה דעלמא¹⁹, אם כן באותיות מוכחא מילתא שהאבר הוציא מהמקור שרוב דמים מהמקור, וגם דרך התשמיש להביא דם על ידי הימום, כמ"ש במ"ה²⁰ גבי פרישת עונה. ומשום הכי נמי החמיר הרמב"ם²¹ לברוק אפילו לבעלה. ואחי שפיר נמי דלא קשיא מידי מ"ש התוס' דף י"ה לאביי²², ותירוצם²³ דהוק.

ועוד יש לומר²⁴ דלכך נקט הרמב"ם בלשונו פרוזדור בחוץ לנקב, משום דהתפשטותו הוא למטה²⁵, אבל למעלה שמו עליו עד התוף קצוה אחר ארוך, ואשמועינן דאפילו בנמצא בגנו למעלה טמא מספק, דלא כמ"ש בפירושו²⁶ (דסבירא ליה דלמסקנא²⁷ יו יש לומר, כמו דלא פליגי

שחוקתו מן החדר... שרוב הרמים הנמצאין כאן מן החדר (משמע לכאורה שהלול ולחוק לא היו רוב דמים מחדר, וא"כ מדוע לא נטהר לגמרי כשלא הרגישה).

מד שרם העליה אינם לשם כדרכם, ודם החדר — ע"י שחטה כו'. לכן מצטרף עם החוקה להיות פלגא ופלגא. מה פ"ה ה"ה: אם נמצא מן הלול ולפנים ה"ז טמא

ציונים להנהות

נח פ"ד ה"ט"ז: אבל אשה שיש לה וסת אינה צריכה עד לפני תשמיש כו' אבל אחר תשמיש הכל צריכין שני עדים, ובמגדול עוז שם: כי כל עיקר צורך הכריקה אינה אלא לאחר תשמיש, לפי שהיא רגילה לראות מחימום התשמיש (ולהלכה, ראה לקמן סי' קפ"ד ס"ג).

נט ד"ה כאן (לפרש"י אליבא דאבי בלישנא דבתר חששא, דגם בקרקע פרוזדור טמאתה בספק, הקשה בנמצא על שלה או על שלו אמאי חייבין בקרבן). ראה לקמן סי' קפ"א סוף סי' א, שלרש"י מיירי בהרגשה. וכאן בפנים המהדור"ב ד"ה ומיהו, דלא מיירי בהרגשה, וא"כ צ"ל דהיינו כי דרך התשמיש להביא הרם ע"י חימום בשעת תשמיש.

ס שלישנא דבתר חששא מן הלול ולפנים טמאתה בספק — דוקא בגג הפרוזדור, משא"כ בקרקע הפרוזדור (מן הלול ולפנים).

סא טעם נוסף על מה שהרמב"ם לא פירש, שפרוזדור מהלול ולחוק כולל גם כוחלי הרחם. סב זה שאמרנו שכותלי הרחם הוא רק התפשטות הפרוזדור, היינו למטה, אבל בגג הפרוזדור הוא המשך אחד עד התוף.

סג פ"ב, שבגג פרוזדור טהרה לגמרי, וכ"ה לעיל בפנים המהדור"ב (ד"ה להבא). וראה לעיל בהגהה (ד"ה ומיהו היינו) שאפשר סובר מן גם בחיבורו. סד ית, א: כאן (ברייתא דר' חיאי, שמן הלול ולפנים טמא ודאי) כשנמצא בקרקע פרוזדור, וכאן (אמורא) דאמרי שטמאתה בספק) שנמצא בגג פרוזדור.

נט הי"ז: המשמש מטחו כו' מקנה הוא בעד שלו והיא בעד שלו כו' נמצא הרם על עד שלה או על עד שלו הרי זו טמאה (ואח"כ בה"ט: הרי זו נדה). נ הא רתויא (יד, ב) וסת שאמרנו לקנוח ולא לביקה, הוא לענין אותיות (רסני בקנוח, דרגלים לדבר שבא מהמקור בשעת תשמיש, כמבואר בפנים המהדור"ב ד"ה ומיהו). אבל ברמב"ם שם משמע שביה גם לאחר אחר זמן (אלא ודאי אף בקנוח בכוחלי בית הרחם גני לטמאה). וראה לקמן (ד"ה ומיהו צ"ק), ליישב הוכחה זו.

נא ובית החיצון כיון מן המקום אשר הוא יוצא מציאות הרחם כי אם יצא מן המקום אשר יגע ראש האמה הנה היא טמאה. וראה לעיל ק"א סי' ג — דמיירי בביקה, ולעיל בהגהה הא' — דמיירי שהרגישה יציאת הרם מהמקור.

נב לומר שטעם הטמאה בלאחר אחר זמן, ורגלים לדבר בשעת התשמיש הוציא האבר הרם. נג שקינה מטמא רק אחרי תשמיש. נד יד, א: נמצא על שלה לאחר זמן טמאין מספק (וכתלעיל ק"א סי' ב ד"ה ולפי דעת). דאף האשה אינה טמאה ודאי, משום דמיירי דומיא דרישא בקנוח ולא בביקה).

נז נו, ב. וכמבואר בפנים המהדור"ב (ד"ה ומיהו). נח נאף בקנוח בלבד לטמאה מספק, לכן מוביל אותיות לטמאה ודאי (וכן נתבאר בפנים סד"ה ומיהו).

נז אצ"ל: בבי' (ד"כ) הרא"ה בכרך הבית שער ב (ד, א), הובא לקמן בפנים סי' קפ"ד ושיע'.

מהדורא בתרא קפג

כו, יש לומר דהנמצאים היינו רוב ומצוי שבגמ' פ"ב דב"ב¹⁰, ודלא כפירש"י¹⁰ שם שרגילין לרוב כו', דאם כן¹⁰ מהלול ולחון (בכותלי בית הרחם למטה, ורש"י לשיטתיה אויל כמ"ש בפנים¹⁰) נמי, אלא שכאן דוקא מצוי דם החדר ולא דם העליה דלא שכח

הנהרות

אדרכי חייא כך לא פליגי אדרב הונא¹⁰, דנקט לישנא דר' חייא, אף שאינו לשונו ממש, ובהבדור חזר בו¹⁰. ומיהו¹⁰ מלשונו בפירושו בפ"ב¹⁰ משמע דלא סבירא ליה כפירש"י, אלא יש איזה משך באורך הצנאר מהלול ולחון עד הפתח, שנקרא כלשונו שם פה הרחם אשר יטה כו', ולכן העיקר שכוונת הרמב"ם¹⁰ לאשמועין כהא דהתיירא וקולא, והחילוק שבין מהלול ולפנים שטומאתו ודאי ובין מהלול ולחון דאינו אלא ספק (ולהרמב"ם¹⁰ כל ספק מדרבנן¹⁰), ומשום הכי נקט פרוודור לרבותא, אבל לא נהיה לאשמועין דלמטה מהפרוודור טמאה מספק (וכן משמע מדקדוק לשונו הרי טומאתו כו', ולא כתב טמא מספק כלשון הגמרא¹⁰), שסמך על מ"ש בפ"ד דבריקה היא בקינות לבד, ולא החכר שם אותיות ולא אפילו לשון לאלתר וכה"ג, וממילא אפילו אחר אחר מן¹⁰, ובריש פ"ט¹⁰ שנתכוין להקרים תחלה דין התורה¹⁰, והוכיח בפרוודור ולפנים דוקא, דהיינו מהלול ולפנים, כדמפרש ה"ו בתוקת כו', דאייל לשיטתיה דכל הספיקות אינן דברי תורה, ואפילו בעירתי, אלא בדאיקבע איסורא שמתחייב אשם תלוי¹⁰.

ומיהו צריך עיון בברקה קרקע עולם אמאי טהורה לגמרי¹⁰, ולא הוה ספק דאורייתא לחומרא מדרבנן, כמו בכותלי רחם דאיכא נמי למיתלי בצדדים, ואפ"ה טמאה נדה אפילו בלאחר אחר זמן בפ"ד¹⁰. ואין לומר משום דכל הטומאות כשעת מציאתן¹⁰ ובמקום מציאתן דוקא¹⁰, דזה אינו, דלא מהי ישנוי מקום אלא כשיש לתלות שהמקור גורם¹⁰, כמו בקופ"ט¹⁰ דמעלמא נפל שם השרץ, ויש להלוותו במקום הב' דוקא דשם נפל, מה שאין כן באשה דמיקריא מקום מציאתה אף ששינתה

מת הרמב"ם אינו יכול לפרש כרש"י, דאי"ג גם בכותלי בית הרחם רוב ומצוי מהחדר, והרי נתבאר לעיל בפנים ס"ק א, שלרעת הרמב"ם טומאתה בספק. מט לעיל ס"ק א (שגם בכותלי בית הרחם טומאתה ודאית).

מו כו', א (שמטעם זה טומאתה ודאית ושרפתי את התירומה כו').
מז שם ד"ה רוב ומצוי: דמזו רבים יותר משל עלייה ועד שהן תריון לרוב משם.

ציונים להתנות

עג וברלעיל (ד"ה ומיהו היינו).
עד ברקה ומצאה הרם לפנים בפרוודור ה"ו בהזקת שבא בהרגשה. ונתבאר לעיל (ד"ה ומיהו היינו) דהיינו מהלול ולפנים, לענין טומאה ודאית (אף שגם מהלול ולחון שטומאתו מספק צריך טעם חזקתו בהרגשה, כמבאר בארוכה בהמשך המדורים),
עד אין האשה מתטמאה מן התורה כו'.
עו ראה לעיל אר"ח סי' רסא סי' ושי"ג. כללי הפוסקים וההוראה כלל עת.
עז בפנים המדורים (ד"ה ומיהו) נתבאר שטהורה מהתורה כמו בכותלי בית הרחם. אמנם למ"ש כאן בהגהה, שגם בכותלי בית הרחם טמאה (מספק דאורייתא ע"ס), צריך עיון כו'.
עח הי"דט, וברלעיל (ד"ה ומיהו היינו).
עט ראה בפנים המדורים (ד"ה ואף).
פ ברייתא ד, א. וברלעיל אר"ח סי' תסו סל"ז (שאין מחזיקין איסור מקום למקום), ושי"ג. והי"ג נאמר שאין מחזיקין טומאת נדה מקרקע לגופה.
פא ראה לקמן סי' קצ ס"ק כו'. ביאורים והערות לקמן ע"י רב. כללי הפוסקים וההוראה כלל עו.
פב בגמרא ג, ב: קופה ששחמשו בה טהרות בזוית זו ונמצא שרץ בזוית אחרת.

סד דאמר (י' א) מן הלול ולפנים ודאי טמא מן הלול ולחון ספקי טמא, מיידי בקרקע פרוודור, ואמראי הניל דאמרי מן הלול ולפנים ספקי טמא מן הלול ולחון ספקי טהור, מיידי בגג פרוודור.
סו הרמב"ם מ"ש כפי המשניות, וסובר שלר"ה אין חילוק בין קרקע פרוודור לגג, והלכתא כותיבתי.
סז חזר עתה ממש לעיל (ד"ה ומיהו היינו), שגם הרמב"ם מודה לרש"י שהנקב כנגד הפתח.
סח נמצא דם בפרוודור והוא צנאר הרחם בין המקום אשר בו אלה התוספות (הלול) ובין פה הרחם אשר יטה לחציני הגוף.
סט פ"ה ה"ה: נמצא הרם בפרוודור חוץ לנקב הרי שטומאתו בספק.
טע"ט מ"ל טומאת מת: דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכיוצא בהן שהן משום ספק, הרי הן של דבריהן כו' כל הספיקות בין בטומאות בין בעריות ושבתות אין להם אלא מדברי סופרים (דלא כמ"ש כ"מ שם, שהרמב"ם מודה ברבר שזוהנו כו'), וכ"ה לקמן בסמך (בדעת הרמב"ם). וראה שר"ת צ"צ סי' עא. לקוט"ש שיוחות ח"ז ע"י 71.
עא כל ספק (דאורייתא, לחומרא) מדרבנן.
עב רב הונא (י' ב): מן הלול ולחון ספקי טמא.

כלל כאן דוקא, משום שנזקקה לא שכיה כמ"ש התוס'.¹ מה שאין כן מן הלול ולחזק אינו רוב ומצוי, שגם דם העליה יוכל לבא כדרכו אף שלא נזקקה, אלא רובא לחודיה, שהמקור דמיו מרובים כדפירש רש"י שם, ובצירוף חזקה דאשה הוי פלגא ופלגא.

ומשום הכי נמי לא מהני נמי טעמא דהרגשה², כמו דלא מהני להילול טעמא דהרגשה בצירוף חזקה³, כי היכי דמהני צירוף זה לשמאי בריש פ"ק להך לישנא דאשה

הנהגות

מקומה ולא תלינן שבמקום זה דוקא ראתה, כמ"ש התוספות⁴, וכל שכן בקרקע בדוקה דודאי מגופה אתא, והוה ליה מקום מצאיאתן טפי מאילול האשה עצמה שינתה מקומה, ועל כל פנים לא עדיפא מינה. ועוד דלא אמרנן הכי אלא בטומאה ולא באיסורין להרמב"ם⁵. ודוחק לומר דאיסור נדה תלוי בטומאה, דאימא איפכא, אלא ודאי האי כדנייה והאי כדנייה⁶, והלכך לכאורה צריך לומר דבכוחלי רחם נמי ליכא אלא טומאת כתמים⁷ כמו בעל בשרה מבהון. והבדוקת בדבר שאינו מקבל טומאה או לאשאר פוסקים בצבעונים נמי טמאה משום שכבר היה על בשרה מבפנים⁸. ומ"ש בפ"ד⁹ ה"ז נדה, היינו משום דאורחא דמילתא לבדוק מיד אחר תשמיש¹⁰, ומ"ש בריש פ"ט¹¹ כאילו מצאה לפנים כו', היינו בצואר הרחם. אי נמי אפילו בכוחלי רחם, ומשום דהתם מסתברא טפי דמחדר אתא שהרוב מהמקור, מה שאין כן על בשרה מבהון ועל בגדיה דאיכא למיתלי בדמים דעלמא המרובים טפי. ומשום הכי כתב כאילו כו'¹², ולא משום דהתם ספק דאורייתא.

ומיהו אין צריך לדחוק בכך¹³, דהא על כרחך¹⁴ לרשב"א¹⁵ וטור¹⁶ וש"ע¹⁷ ושאר פוסקים דבעינן הרגשה ממש, והאי טעמא כתבו¹⁸ גבי כתמים (ולא משום דתלינן דמעלמא אתא), ע"כ צריך לומר משום דמיידי אפילו בכחה גוונא דליכא למימר דארגישה ולא אדעתא, כגון בשעה מונעת אחר

1 נראה פס"ד צ"צ שם.

2 גם בא לפרש הא דלא אמרנן (מהלול ולחזק) מרלא ארגשה בריא מעליה אתא. בתחלה מברא זאת לפרוש רש"י ותוס' (במך הלול ולחזק, דהוי קורבא

דעליה דמובח), ואח"כ (ד"ה ואף) — לדעת הרמב"ם. וראה פס"ד צ"צ רט, ג (ס"ד) — הגהות וקצויר. **ג** לטרה למפרע, וכדאמרנן (ג, א), והלל, כסבורה הרגשת מי גרלים היא.

ציונים להנהגות

רם לפנים בבשרה (ימזה הכיח לעיל שם, רקאי גם בכוחלי הרחם טמאה מהתורה). **צא** כדלקמן סי' קצ סוף ס"ק א, מהכ"מ שם, שעל בשרה ובגדיה הוי סיס, ולפנים בבשרה הוי ספק אחר (אף שגם בכוחלי הרחם אינה טמאה אלא מרובתן).

צב לומר שגם בכוחלי בית הרחם אינה אלא טומאת כתמים, וליישב דיוקי לשונות הרמב"ם בדוחק. **צג** מ"ש במהדור"ב, שאין אמרנים ארגשה ולא ארעתה אלא כשיש רוב דמים מהמקור (משא"כ בכוחלי בית הרחם וקרקע עולם ליכא רוב), הוא דק לדעת הרמב"ם שהרגשה היא בירור, משא"כ לרשב"א כו'. וראה בפס"ד רלא, ד.

צד תורת הבית הארוך יוש עטר ד (טו, ב); דבר תורה אין האשה מטמאה משום נדה עד שתרגיש בבשרה בשעת יציאת דם. וראה גם לקמן סי' קפו קו"א סי' י (ד"ה והרשב"א), שאפשר שהרשב"א אינו סובר כרמב"ם שחזקת הדם שבא בהרגשה.

צה רסי קפג: לא בכל מקום שתזוב ממנה דם טמאה אלא דוקא דם הבא מן המקור כו' ואף באלו אינה טמאה עד שתרגיש ביציאתה.

צז שם: אשה שיצא דם ממקורה כו' טמאה, והוא שתרגיש ביציאתה.

צח והרשב"א שם, וטור וש"ע רסי קצ.

פג ב, א ד"ה מעל"ע.

פד ראה לעיל בפנים המהר"ב (ר"ה ואף, שלדעת הרמב"ם הלכתא גמירי לה לעינן טומאה). לעיל אר"ח שם (לענין איסורים). שו"ת צ"צ אה"ע סי' עה (קוט, ד). חידושי צ"צ (קפג, ב). ביאורים הערות ע' קמב. כללי הפוסקים והתוראה כלל עה. **פה** ראה שו"ת צ"צ סי' קלח אתא. א. סי' קלט את ג. לקו"ש ח"ג ע' 984 הערה 8. כללי הפוסקים והתוראה כלל עז.

פי וכפי שנחבאר בפנים המהר"ב (ד"ה ומיהו).

פז שבשעה מקבל טומאה. וראה לעיל קו"א סי' ב (ד"ה והנה): דהא עיקר הבריקה היא בעמר גפן שאינו מקבל טומאה כו' (ואם נאמר שבדיקת כוחלי בית הרחם טהורה מהתורה, צריך לתרץ כאמור כאן). וראה הגהת מהרי"ל לעיל בפנים יוש ס"ג, ושו"ע. אצרות ירושלים ח"ח ע' תקמג. ט ע' תשצח. יגדיל תורה (יריות ב) ע' 59.

פח הי"ט. ולפניו שם: ה"ז טמאה (שמהו הכיח לעיל ד"ה ומיהו היינו, שגם בכוחלי בית הרחם טמאה מהתורה, ע"כ מספק).

פט דלא כמ"ש לעיל שם משמעות לשונו, שכ"ה גם לאחז אחר זמן, ואיזה שיעור יש לדבר.

צ הי"ב: ומדבריו סופרים שכל הרואה כהם דם על בשרה או על בגדיה כו' ה"ז טמאה, וכאילו מצאה

מרגשת³³. ואף היתם דוקא לתרומה וקדשים³⁴ ולא לחולין³⁵, מכל מקום אין הטעם משום צירוף חוקה לטעמא דהרגשה, אלא משום דמדאורייתא מהני חוקה לחודה³⁶ כל כמה דלא אתרעאי³⁷, דהיינו לטהר למפרע דמוקמינן בחזקתה לומר השתא הוא דחזאי, והא דלא

הנהרות

שברקה עצמה ומצאה טהורה³⁸ (דלכחאי גוונא דוקא הוצרכו להאי טעמא דהרגשה, ולזמן מרובה קצת אתי שפיר בלאו הכי משום דאיכא למתלי דאתא מעלמא, דעברה בשוק של טבחים ולא אדעתא, חדע³⁹ מדלא מסייע לשמואל ממתני דכתמים דרבנן), אבל לזמן מרובה קצת דאיכא למימר הכי, ודאי דלא פליגי אסתמא דגמרא⁴⁰ דאימור שחתה ולא אדעתא, ועל כרחך דאו הרגישה גם כן ולא אדעתא. והא דברקה קרקע עולם על כרחך מיירי בשעה מועטת, וכמ"ש התוס'⁴¹ לס"ד ע"ש. וכיון דלרשב"א ושאר פוסקים צריך לחלק בין זמן מרובה למועט, וסבירא להו דאימור שחתה מיירי בזמן מרובה קצת, בכחאי גוונא דיש לומר ששכחה ולא אדעתא, אם כן יש לומר דהרמב"ם נמי סבירא ליה הכא בבדקה קרקע עולם מיירי בשעה מועטת, כמ"ש התוס' לס"ד, דליכא למימר דארגשה ולא אדעתא, ואם כן מסתמא בא מהצדדים או מהעליה, שהמקור מרגשת היא, וליכא ספק דאורייתא וליכא אלא טומאת כתמים, דלא פלוג רבנן בכתמים⁴², אפילו מצאה מיד אחר שברקה ומצאה טהורה דמטמאה אפילו למפרע עד הפקידה ממש⁴³, ולא נתנו לה ריוח כלל אחר הפקידה. ולפי זה אין בזה מחלוקת הפוסקים בגופא דדינא דהרגשה⁴⁴, וק בבעמא דמילתא, דלהרמב"ם לאו גזירת הכתוב חדשה היא אלא משום דמסתמא לא אתא מן המקור. וגם אפשר דמודה למה שכתב במשמרת הבית⁴⁵ דאימא הרגשת עד היא ומהמקור אתא, הלכך אין להקל כלל, כמו שכתב הכותי ופליגי⁴⁶ הנ"ל.

והנה למסקנא דסוגיא דשבוועה⁴⁷ דנמצא דלברר הכי משמע, אחי שפיר טובא לשון המשנה ב[פ"ג]⁴⁸ דם החרד טמא כו' נמצא בפרודודו כו', דרישא מיירי בהרגשה שבא מן החרד, וסיפא דנמצא בלא הרגשה, ומן הלול ולפנים נמי אמרינן אימור ארגישה ולא אדעתא⁴⁹ (והא דלא פריך מינה לשמואל בריש פ"ה⁵⁰, משום דיש לומר דסבירא ליה כס"ד דסוגיא דשבוועה⁵¹, וברישא אפשר לדחוק

טעמא דלא הרגישה לחזקה, ולטהרה לגמרי מן הלול ולחין.
 ג, א ד"ה ואיבעית, ולדעת הרמב"ם ראה לקמן (ד"ה ואף), שגם למפרע הוא משום צירוף.
 ג, למפרע, שאין דם לפניך, ובדלעיל ק"א סוף סיק ב.

גג תוס' שם ד"ה ואיבעית (שמטהר למפרע מטעם צירוף).
 גד כלישנא בתרא אליבא דרב הונא (ו, סע"ב), וכן פסק הרמב"ם בהל' מטמא משכב ומושב פ"ג היט.
 גה הגהת הציצ' וא"כ יקשה מ"ט אין מצרפין כאן

ציונים להגהות

קה שער הכתמים (יח, ב), הובא לעיל ק"א ריש ס"ק ב.
 קו אין להקל (בבדיקת עד, אפילו בשעה מועטת), וכמ"ש הכו"פ ס"ק א (הובא לעיל בתחלת המהרה"ב). וראה גם לעיל הגהת מהרי"ל לס"ק ג (ד"ה ודיינו), קובץ גידי"ל (נ"י), עא ע' רבא.
 קז יח, א (לגבי המשנה בנדה ז, א), וכתבא בפנים המהר"ב סד"ה ומיהו).
 קח יו, ב.
 קט לטמאה ודאי.
 קי נו, ב (בתחלת הסוגיא, לפני שמתרצים במסקנא דאמרינן ארגשה ולא אדעתא).
 קיא שמשנה שברך יד, א מיירי בהרגשה (וכן יוכל לפרש גם משנה שברך ז, ב בהרגשה). וראה לעיל ק"א ס"ק ב (ד"ה ועיין רש"י), שלפי זה יש לפרש שאי אפשר לה להרגיש אם הוא מהמקור או מהעליה.

צח כמבואר בתוס' ג, ב ד"ה הוואה וד"ה אימור, צט דלא מיירי ממתנין בשעה מועטת, שטהורה מטעם הרגשה.
 ק יו, ב.
 קא נו, ב ד"ה הוואה (לס"ד דגמרא ששמואל טיהר אפילו מרובנן); ואומר הר"י דמרזני כתמים ליכא למפרך דהיינו יכולין להעמיד שיש זמן מרובה משעת הכבוש, ואימור הרגישה ולא אדעתא.
 קב בזמן מרובה גזרו לטמאות — אף דמעלמא אתא, ובזמן מועט גזרו לטמאות — אף דלא הרגישה.
 קג ברש"י מכליתין ההלל: מפקידה לפקידה (הרי טמא למפרע עד אחר הבדיקה הקודמת מיד, אף שעדיין אין שייך לומר דארגשה ולא אדעתא).
 קד כי גם לדעת הרמב"ם אמרינן ארגשה ולא אדעתא אף בלא היט רוב דמים מהמקור. וראה פס"ד ע"צ רלא, סע"ד. שו"ת צ"צ סי' קל (לענין פארפאל), גידול תורה חוב' לג ע' קו, חוב' לר ע' קסא.

מהדורא בתרא קפג

רנג

הרגישה משום דמעליה אתא¹⁰¹ (אי נמי¹⁰²) מן המקור והרגישה וכסבורה הרגשת עד הוא. והיינו בקרקע פרוודור שיוכל לבא שם בלא שחייה, אבל בגגו¹⁰³ אם לא שחתה בבדיקתה תלינן בעליה). מה שאין כן במכאן ולהבא¹⁰⁴ דאתרעאי חזקתה שהרי דם לפניך. ואף שהוא מהלול ולחורץ, ואיכא למימר מעליה אתא, מכל מקום כיון שהמקור דמיו מרובים אתא רובא ומרע לחזקה למהוי פלגא ופלגא על כל פנים, הואיל ולא הרגישה ממש ועליה מקרבא¹⁰⁵, דאי לא הכי¹⁰⁶ הוה אולינן בתר רובא ממש דעדיף מחזקת¹⁰⁷, והוה אמרינן דהרגישה ולא אדעתה וגם שחתה ולא אדעתה, אפילו לשרוף, כמו מהלול ולפנים. והוה שאמרנו בגמרא¹⁰⁸ בשלשה מקומות הלכו חכמים אחר הרוב ועשאום כודאי כו', ע"ש בתוס' י"ח ע"ב ד"ה למעוטי כו' לא הוי רוב גמור כו', וד"ל כנגד קורבא דמוכח וגם שלא הרגישה¹⁰⁹.

והאין לתמות¹¹⁰ אם מטמאים להבא ואמרינן דשחתה וארגישה, ומטהרין למפרע למימר דעכשיו ראוה, דסתרין אהרדי. דכה"ג ממש אשכחן בפרק ט"ו דיבמות¹¹¹ דהאשה מותרת לינשא וצרתה אכולת בתרומה אפילו דאורייתא, ע"ש בתוס'¹¹², ובפסקי מהרא"י סי' רכ"א שפסק כן¹¹³, והבין שכן הוא מסקנת התוס', משום דמ"ש לא ילפינן מסוטה היינו

הגהות

דלאו מילתא באפי נפשה היא אלא הצעה והקרמה לסיפא). וכן צריך לומר נמי בכותלי רחם לפי דעת רש"י בב"ב דף כ"ד¹¹⁴ ורשב"ץ פ"ב דנדה¹¹⁵, וכן כתבו התוס' ד"ה דודאי טמא, משום דארגשה ולא אדעתה (ובפרודור צריך להוסיף עוד דשחתה ולא אדעתה¹¹⁶). והיא דבדקה קרקע עולם היינו בשעה דרבנן גמ' והא דכתמים דרבנן גם לזמן מרובה היינו משום דיש לומר מעלמא אתא ועברה בשוק של טבחים ולא אדעתה. ואם אין הזמן רב כל כך אין לומר דארגישה כו' ומנה נפשך כו'.

גח הגהת הצ"צ: והא ולא הרגישה (ר"ל עכשיו) משום דמעליה אתא (ור"ל כך י"ל לענין כרי שלא לטמא למפרע, אמרינן דגם עכשיו מעליה אתי ולכן לא הרגישה).

גח השתא חזאי מהמקור. ובשעה מועטת אין לומר ארגשה ולא אדעתה, אלא כסבורה הרגשת עד, ס שאין לטמא אפי"כ שחתה, כדלעיל בתחלת המהדור, וש"ע.

סא לענין מכאן ולהבא (אמרינן נשתהה הרם בפנים וארגשה קרם ולא אדעתה), כיון דאתרעי כו'. וראה לקמן סי' קפ"ג כג' ד"ה ומ"ש הרשב"א (ואי, סב תוס' יז, ב ד"ה ואין חזקה וקורבא). וברלעיל בפנים סוף סי' א.

סג בלי צורך טעם קורבא מעליה (ולדעת הרמב"ם, סג ליתא קורבא דמובה, ראה לקמן סי' ה, להבא, שהיא מצד צורך חזקה וטעמא דהרגשה לתור).

סד וגמרא יח, ב, וראה גם לעיל סי' א סי' כב. סי' כג סי' יא. סי' כד סוף סי' לה וסי' מ. סי' כה כג סי' ב. לקמן (ד"ה ומיהו). סי' קפ"א סוף סי' קפ"א, וסי' ק"ה (ד"ה ומ"ש הח"צ), וסי' י (ד"ה ומ"ש

בתורת). סי' קצ סי' א.

סה יח, א (הרי שאינו ודאי מצד עצמו).

סו גם מהלול ולפנים, וכן מהלול ולחורץ מועיל ציורף טעם הרגשה וקורבא שיהיה פלגא ופלגא.

סז בא ליישב מ"ש לעיל ק"א סי' ב (ד"ה ועיין רש"י, במסוגר), שאם נאמר לענין להבא ארגישה מעיקרא ולא אדעתה, מרוע אין אומרים כן גם למפרע. וראה פס"ד צ"צ ר"ג, ג (סי' ה).

סח משנה קיח, א. ביאור קטע זה ראה פס"ד צ"צ (שצב, ב).

סט ד"ה בת ישראל: מספקא לרי"א דוקא בתרומה דרבנן, אי נמי בתרומה דאורייתא דמוקמינן אחזקה דרייקא ומינסבא, ועל ציהת אין להאמינה ואוקמא אחזקת אשת איש מידי דהוה אשני שבילין, מיהו איכא הכא חרד דעביד איסורא ממה נפשך, ובכה"ג לא ילפינן מסוטה כדמשמע בריש מס' נדה (דף ב, ושם) ובמס' תולין (דף ט, ושם).

ע ראה גם ט"ז יוד' סי' קי"ה. ונקודת הכסף שם (ד"ה דהא מנוף א', ומסיים, דכה"ג אשכחן טובא). חירושי צ"צ פט, ב, רכד, א.

ציונים להגהות

ק"ג יז, ב ד"ה דם (הובא גם בהגהת מהר"ל, לעיל בפנים סי' א).

ק"ד יז, ב ד"ה מן הלול (שוק בג פרוודור וטמאת בפסק).

ק"ט כג"ל בתחלת המהדור.

ק"ב ד"ה נמצא, שגם בנמצא בין כותלי בית הרחם טמאה ודאי (דעת רש"י ותוס' נתבאר) לעיל בפנים סוף סי' א), וגם בזה מיירי המשנה: נמצא בפרודור כו', ואיכ"ג לפרש"י אמרינן ארגשה ולא אדעתה מדאורייתא. וראה לקמן סי' קצ סי' א. קובץ גידיל תורה (ג'), לג, ע' קה.

לומר דטעמא דבשני שבילין משום חזקה, כמ"ש התוס' בנדה וחולין, ואם כן הוא הדין לאיסורים דמוקמינן אחזקה, מה שאין כן אי ילפינן מסוטה דהילכתא גמירא לה ספק טומאה ברשות הרבים טהור, ומשום הכי מטהרינן בשני שבילין שברשות הרבים, אין ללמוד משם לאיסורים. וכהאי גוונא נמי אשכחן¹⁰⁰ בריש פ"ו דטהרות המסוכן ברשות הרבים כו', דכשהיה ברשות היחיד אמרינן דכבר מת וכשהוציאו אותו לרשות הרבים אמרינן דעודנו חי).

והא דלא אתרעאי חזקתה למפרע¹⁰¹, יש לומר דכיון דקורבא דמוכח דעליה מסייעא לחזקה¹⁰², לא עדיף רובא אלא מחזקה דאתרעאי כבר מאחר שרם לפניך, אבל לא למפרע¹⁰³. וכהאי גוונא ממש צריך לומר לשיטת התוס' בכתמים דשרופין מכאן ולהבא, דאפילו בחולין טמא כמ"ש דף ג' בד"ה והא איכא כו', ולמפרע תולין וחולין טהור בכל ענין, אפילו ביבש דודאי מעיקרא אתא, ע"ש בתוס' ד"ה ושרצים כו', כמשמעות פשט לשון הברייתא שם דף ו' וזהו תולין כו'¹⁰⁴, וע"כ צריך לומר דמוקמינן אחזקה בלמפרע¹⁰⁵ ואמרינן¹⁰⁶ דעברה בשוק של טבחים ולא אדעתה, כמו בחינוקת שלא הגיע זמנה לראות¹⁰⁷, וכדפריך בגמ'¹⁰⁸ לשמאי ע"ש בתוס'¹⁰⁹ (וכן צריך לומר גם כן בגמ' דף ה' גבי שאר נשים שדיין שעתן, שכתמן טהור למפרע אפילו יבש¹¹⁰).

ואף לפי מ"ש לשיטת הרמב"ם¹¹¹ דהתיה דכל הטומאות כשעת מציאתן הלכתא גמירי¹¹² לה אפילו במקום חזקה ברורה כקופה בדוקה, וטעמא דמדורים חכמים בראוהו חי¹¹³ משום תרתי חזקי¹¹⁴, כדאיתא בפ"ג דעירובין¹¹⁵, ובאשה¹¹⁶ היינו טעמא משום דאשה מרגשת כו'¹¹⁷, אי נמי דאי איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתי¹¹⁸ כדבא¹¹⁹ דמדורה במוך דחוק¹²⁰. מכל מקום יש לומר דהאי טעמא דמרגשת אי נמי דאי איתא כו' מהני כמו חזקה, והוי לה תרתי חזקה ולקרא בצירוף חזקת טהרה דאשה¹²¹, כל כמה דלא אתרעאי, דהיינו למפרע¹²² דוקא ולא להבא¹²³

פג ראה לקמן בהגהה הב' (ד"ה ועוד, והיינו רק בטומאה ולא באיסורין), שו"ת צ"צ סי' קבו אות א. חידושי צ"צ (קפג, ב).
 פד תוספתא טהרות פ"ו ה"ז. רמב"ם שם פ"ח ה"ד.
 פה חזקת המת שהי' עריין חי וחזקת הנוגע.
 פו לו, רע"א (בטעמא דרי"מ דמטהר אפילו לא ראוהו חי).
 פז שאין לטהרה למפרע לחולין מטעם חזקה. ראה קושית התוס' ב, א ס"ה מעת, ור"ן ב, ב ד"ה ראלו.
 פח וא"כ יוקשה, שמטעם זה יש לטהרה גם להבא, ולא לומר שחתה כו' וארגשה ולא אדעתה.
 פט ויוקשה, שגם מטעם זה יש לטהרה להבא, ולא לומר שחתה כו' ונשמתה תרם כו'.
 צ ג, סע"א.
 צא אף לחולין (ליישב קושיות התוס' שם ד"ה ואיבעית).
 צב ודלא כדלעיל (ד"ה ומושם), שאין הטעם משום צירוף חזקה לטעמה דהרגשה.
 צג כיון שהוא בצירוף חזקת טהרה, שוב יש טעם לחלק בין למפרע דלא אתרעאי, לבין להבא שהרי דם לפניך.
 צד המשך המשפט — לקמן, אחר המוסגר.

עא אף לענין ר"ה ור"ה (רילפינן מסוטה), כיון דליכא חרא רעביד איסורא ממ"נ. וער"ו בנידון דין.
 עב מרמטמאנין להבא ואמרינן שחתה כו' נשתתה הרם וארגשה ולא אדעתה, א"כ אתרעי חזקתה אף למפרע.
 עג בהא דאמרינן שחתה כו' איכא קורבא דמוכח דעליה.
 עד שאין הרוב הוה מבורר, כדי לבטל החזקה לענין למפרע.
 עה מחולין בתרומה וקדשים מוכח דטהור בחולין.
 עו ולא איתרע חזקה למפרע, אף שלענין להבא ביבש אמרינן דמעיקרא אתא מגופה. וראה מגילת ספר סי' ג ס"ד.
 עז לענין למפרע.
 עח שמתריין מטעם זה אף להבא, כדלקמן סי' קצ ס"ב וס"ד ר, וש"י.
 עט ג, א: והאיכא כתמים (שמשמאי היה צריך לטהרה מלא ארגישה).
 פ ד"ה והאיכא (לטהר כתמים אפילו מכאן ולהבא).
 פא אף לקדשים, מכ"ש שאפשר לטהר מטעם חזקה זו בכל הנשים בחולין.
 פב ה"ל אבות הטומאה פ"ז ה"ב. וראה גם לעיל או"ח סי' תסו ס"ב וס"ט וש"י. פס"ד צ"צ לה, א.

מהדורא בתרא קפג

רנה

(והשאה¹³) אתי שפיר נמי מ"ש הרמב"ם¹⁴ וטומאה זו בספק שמא כתם זה מדם החדר כו', משמע דאילו הוה דם החדר טמא מדאורייתא. דאף שכוונתו בספק זה היא לקולא¹⁵ שלא לשרוף תרומה וקדשים כמ"ש בסוף פ"ג מהל' משכב¹⁶ (אי נמי¹⁷ לענין ספק מגע דלהוי ספק ספיקא אף שהוא אב הטומאה. עיין סוף פ"ג שאל' שאר אבות הטומאה¹⁸). מכל מקום ממילא משמע דאי הוה מהחדר היו שורפים אף שלא הרגישו, ואי אינה טומאה אלא מדברי סופרים על דברי סופרים אין שורפים כמ"ש שם ספ"ב¹⁹ (וששה ספיקות²⁰ היינו טעמא משום דוודאן מדאורייתא, כמ"ש בה' שאר אבות הטומאה סוף פ"ג²¹, ומ"ש בפירושו המשנה פ"ד דטהרות²² דשורפים אפילו על ספק אב מדברי סופרים, חזו בו בחבורו שם וכתב דדוקא בספק של תורה שורפים. ומ"ש בפרק ט"ו²³ דספיקו טמא מכל מקום יש לומר דאין שורפים). ואף דיש טומאות שעיקרן מדברי סופרים ששורפין כמו ידים²⁴, מכל מקום מאחר שהרמב"ם שם בהלכות אלו סוף פ"ב²⁵ לא הוכיר אלא אותן שאין שורפין, למה ליה למימר משום ספק, בלאו הכי נמי אתי שפיר. וגם מדכיל שם כתמים עם טומאת מעת לעת, וכן כאן כתב וכן כו'²⁶, מכלל דחד טעמא הוא וכי הדרי ניהו²⁷ ובלאו הכי נמי קשה אמאי גזרו על ספק דרבנן דהא הוה ליה ספק דרבנן לקולא²⁸. ואף דאשכחן נמי לחומרא באיתו מקומן, מכל מקום לענין טומאה אין להתחיר כבאסורין דאפושי טומאה לא מפשינן, כדאיתא בביצה דף ז' בפי' רש"י²⁹)

לְהַבֵּא³⁰, דאתא רובא ומרע לחזקה³¹, שהמקור דמיו מרובים מדם העליה. ואף שדם העליה מצוי גם כן מהלול ולחין כדם המקור³², ולא שייך כאן שרוב דמים הנמצאים כאן הם דמי המקור כמלול ולפנים, מאחר שרגלין ומצויים כאן שני דמים אלו בשוה, מכל מקום כיון שהמקור דמיו מרובים מעליה מהני רובא למהוי פלגא ופלגא כנגד חזקת טהרה וחזקת הרגשה³³, דמדלא ארגשה ממש איכא הוכחה שאינו מן המקור ולא אמרינן דכסבורה כו', דמהא טעמא מטהרין למפרע בחולין³⁴ אף לבית הילול. וגם להך לישנא דאי איתא דהוה דם מעיקרא הוה אתא³⁵, משום האי טעמא ממש שייך נמי למתלי

קד מ"א: אם נסתפק האדם אם נטמא באב מאבות הטומאה אשר הם מדברי סופרים, כי ספיקו טמא ושורפין אליו את התרומה.
קה ה"א: אבל אב הטומאה שהוא מר"ס ספיקו טמא. קו רמב"ם הל' אבות הטומאה פ"ח ה"ח.
קז כל אחר מאלו אב טומאה מר"ס לסיכך כו' ואין שורפין עליהן את התרומה.
קח פ"ט ה"ג: וכן מר"ס שכל הירואה דם בלא עת וסתת וכל הירואה כתם כו'.
קט שבשניהם טהרה מדאורייתא — בעירוף טעם הרגשה, ספק שמא הוא דם עליו או מהצדדים.
קי אם נפרש דהיינו מרבנן — מדלא הרגישו, וספק — אם בא מהחדר (אלא ודאי טעם אחד הוא).
קיא ז, א ר"ה ואפושי.
קיב סיום המשפט דלעיל — קודם המוסגר. וראה פס"ד צ"ז ר"ל, ד (ס"ו).
קיג דאיתרעו, שהרי דם לפנין.
קיד כדלעיל (ר"ה אבל) ברעת הרמב"ם (שלכן לא היו רוב ומצוי אלא רוב לחוד).
קטו לחוד (בלא צירוף קורבא), כדלקמן בסמוך.
קטז כדלעיל (ר"ה ואף), שלדעת הרמב"ם הוא מתחזק טהרה וחזקת הרגשה.
קיז דמטהרין למפרע מטעם דאי איתא כו' בעירוף חזקת טהרה (כדלעיל ר"ה ואף), וראה פס"ד צ"ז ר"ל, ד (ס"ז).

צה שנתבאר שההרגשה אינה גז"כ, אלא כירוד טהרים בא מהמקור (לעיל ר"ה ונתח), וגם לענין מהלול ולחין (ר"ה ומשום) ולמפרע (ר"ה ואף) מצדדים טעם ההרגשה לומר שבא מהעליה או מהצדדים.
צו פ"ט ה"ב: ומר"ס שכל הירואה כתם דם על בשרה או על בגדיה אפי' שלא הרגישו כו' ה"ז טמאה וכאילו מצאה דם לפנים בבשרה, וטומאה זו בספק כו'.
צז וא"כ אפשר שהרגשה היא גז"כ, ובכתמים יש גם ספק אם היום מהמקור, והיו ספק טומאה רבנן.
צח וטומאת מעת לעת ... וטומאת כתמים הכל מדברי סופרים וטומאתן מספק לסיכך אין שורפין עליהן תרומה וקדשים.
צט יש טומאת ספק ששורפין על ודאי מגעם ולא על ספק מגעם. וראה ביאורים והערות ע' קמה ואלך.
ק שהעיקר וטומאת מפני הספק שמא טמאין או טהרים ואם תאמר טמאין שמא נגע שמא לא נגע ונמצא שני ספיקות ואין שורפין על שני ספיקות.
קא ומאחר שיריעין בטומאתן שהיתה מר"ס לא יבואו לשרוף עליה תרומה וקדשים.
קב טהרות פ"ח מ"ה (ששורפין על ודאי מגען ולא על ספק מגען).
קג והאילו וודאי ספיקות אלו טומאת מן התורה.

טפי בעליה¹⁰¹, ולא לומר דכסבורה הרגשת מי רגלים היא, מדלא אתא הדם מעיקרא אלא השתא שאין לה אפילו הרגשת מי רגלים. והשתא¹⁰² אתי שפיר להרמב"ם¹⁰³ דסבירא ליה דאף בקרקע פרוודור הוי ספק מהלול ולחזין, דליכא קורבא דמוכח כבגג פרוודור לשיטת התוס'¹⁰⁴, ובמיש' התוס' דף י"ח¹⁰⁵ ובקרקע פרוודור ודאי טמא, והרמב"ם לא סבירא ליה הכי כמיש' בפ"י המשנה בהדיא¹⁰⁶ (אלא דשם כתב דבגג עליה¹⁰⁷ טהור, ובחבורו חזר בו¹⁰⁸ ולא חילק ביניהם), והיינו טעמא¹⁰⁹, דחזקת הדם שבא בהרגשה מסייע לחזקת טהרה נגד רובא דמקור.

ובירוש'¹¹⁰ היינו דוקא בפרוודור, שאין שם תלתות רק בדמי עליה. אבל למטה בכותלי בית הרחם דשכיחא נמי דם הצדדים דכותלי הרחם, כדתניא¹¹¹ גבי רואה מחמת תשמיש בידוע שהוא מן הצדדים, ולא קתני בידוע שהוא מן העליה כמשל שמשלו חכמים באשה שחזר כו'¹¹², וגם צדדים לשון רבים לא אתי שפיר כלל על העליה, ועוד שרמב"ם¹¹³ ורמב"ן¹¹⁴ כתבו מרוחק הצדדים ובעליה אין האבר דוחק אלא בכותלי הרחם למטה. ומדמטהרין כל מה שתראה לעולם על ידי בדיקת שפופרת פעם אחת¹¹⁵ מכלל דמילתא דשכיחא היא לראות לעולם מן הצדדים¹¹⁶. וע"כ צריך לומר דאין דמי המקור מרובים בדמי הצדדים, דאם לא כן רובא עדיף¹¹⁷ מחזקת טהרה דאשה¹¹⁸. אלא שכל זמן שלא בדיקה בשפופרת לא תלינן בצדדים ברואה מחמת תשמיש¹¹⁹, משום דכיון שראתה מחמת תשמיש רגלים לדבר¹²⁰ שהשמש הוציא הדם בתשמישו ומשמשו בפרוודור סמוך למקור¹²¹, ולא תלינן בדוחק הצדדים אלא כשבדיקה בשפופרת והגיע המוך מהמכחול

ובתוכה מכחול, ומוך מונח על ראשו, אם נמצא דם על ראש המוך, בידוע שמן המקור הוא בא, לא נמצא דם על ראשו, בידוע שמן הצדדים הוא בא. וברלקמן סי' קפז סי' ב. וראה שם סי' קי"ג, וק"א סי' ק"א.

קכט משנה י"ב.

קל פ"ד הבי"ב.

קלא פ"ז הי"ז.

קלב ראה לקמן שם סי' קי"ג (נעות הפוסקים בזה).

קלג לקמן שם, ובק"א שם סי' ק"א (ד"ה אלא), מביאר שחוששים לדוחק הצדדים רק בשעת תשמיש ובדיקת שפופרת. אמנם כאן מסיק שכ"ה גם בנמצא ע"י בדיקת כותלי הרחם, וכאן בהגדה הב' (ד"ה ומיהו היינו) חזר מזה ומביאר דהיינו רק כשכאב מרוחק הצדדים, ובמצאת כותלי הרחם אפשר דטמאה מה"ת.

קלד כרלעיל (ד"ה ומשום) ושי"ג.

קלה לקמן שם מביאר, שדוחק הצדדים מהני כמו קורבא דמוכח נגד הרוב (לעשותו פלגא ופלגא בעירוף החזקה). אמנם כאן מביאר שבנמצא בכותלי הרחם אינה טמאה מדאורייתא. מטעם שאין כאן רוב כלל.

קלו שאמורה לבעלה (ברלקמן סי' קפז סי"א), ולא רק טומאת חמטים (כמו בנמצא מצדדים, דאיכא סבירא דלעיל). ולקמן יתבאר שמתעם זה טומאתן ודאית.

קלז המקור לסבירא זו מהתוס' וראשי' — יובא לקמן בהמשך.

קלח לקמן שם בקי"א (ד"ה אלא) מביאר דגם בזה הוי ספק השקול שמא מהצדדים, דאיכא סבירא לתלות בדוחק הצדדים ש"ע תשמיש (קולא), אמנם כאן מביאר (לדעת הרמב"ם) דלא הוי ספק השקול, אלא תולין מטעם זה שהוא מחמת תשמיש ממש (לחומרא).

קיד גם להבא מהלול ולחזין, לצרפו לחזקת טהרה לומר שטומאתו מספק שמא מעליה.

קיס (הן) למפריע לטהרה לגמרי, והן להבא קישורו ספק מהלול ולחזין) שמצדדים טעם הרגשה (או טעם אי איתא כו') לחזקה נגד הרוב.

קכ פ"ה ה"ה, ונתבאר לעיל בפנים סי' א.

קכא י"ז, ב ד"ה מן (דמייורי בגג דאיכא קורבא דמוכח), וד"ה ואין (דהוה פלגא ופלגא ע"י צירוף חזקה וקורבא), ונתבאר לעיל (ד"ה ומשום) דהיינו שמצדדים טעם הרגשה וקורבא לחזקה.

קכב פ"ב כ"א, (ב) ואם נמצא דם בפרוודור כו' בין המקום אשר בו אלה התוספות (הלול) ובין פה

הרחם אשר ישה לחיצוני הגוף (הנטי' לכותלי הרחם), הנה יש בזה הכול גדול, וזה שאם נמצא בעליונות כו' נגד פרוודור הנה הוא דם טהור כו' ואם נמצא הדם בחתנית כו' קרקע פרוודור הנה הוא טמא מספק.

קכד אצ"ל: פרוודור.

קכה ראה גם בהגדה הב' (ד"ה ועוד).

קכו אף קי"ל (ית, ב) רוב עירוף מחזקה, כרלעיל (ד"ה ומשום) ושי"ג. ואף דליכא כאן קורבא דמוכח לצורך לחזקה.

קכז חזר למ"ש לעיל (ס"ה והנה, ור"ה אבל), שכלי רוב דם המקור אמרין מדלא הרוגשה הוא מעליה אלא או מהצדדים, ולכן בכותלי בית הרחם ובקרקע עולם טהרה מדאורייתא בלא הרגשה. וחזר בזה ממיש' לעיל בפנים סי' א (שלדעת הרמב"ם בכותלי בית הרחם טומאתה מספק מדאורייתא), אמנם כאן בהגדה הב' חזר מזה ומסיק שבמצאת כותלי הרחם אפשר דטמאה מה"ת, וראה פס"ד צ"ע ר"א, ב (ס"ח).

קכח טו, א; כיצד בודקת את עצמה, מביאה שפופרת

מהדורא בתרא קנב

רנו

בצואר הרהם ולא הוציאו דם במשמושם ובנגיעתם שם. ואף גס בואת אמרינן דהשתא הוא דנתרפאה, כמבואר מלשון הרמב"ם סוף פ"ד^ט. ע"ש במגיד משנה שכחם כן בהדיא הא דתינשא לאחריים ולא לו מיירי בנתרפאה^ק. וכן מוכח בהדיא מלשון הרמב"ם שם שכתב כמו שביארנו בהל' אישות, ושם ביאר הטעם שמא תתרפא כו', והיינו^{קט} בבעל ראשון בלא בדיקה, ואם כן ממילא מבואר דבעל שלישי דשרינן בבדיקה לאחריה היינו נמי משום דאמרין נתרפאה ומשום הכי אסורה לו אחר הגירושין (וקודם הגירושין הטעם כמ"ש במגיד משנה^{קכ} שמא כו'), אבל אי אמרינן בידוע שהוא מן הצדדים למפרע אמאי אסורה לו אחר הגירושין^{קכ} (ואם הטעם שבמגיד משנה מהני לאסור לעולם אינו ענין למ"ש בהל' אישות), אלא ודאי דתלינן דהשתא הוא דנתרפאה. ויצא לו לרמב"ם זה ממתניתין^{קכ} דאותוים חייבים בקרבן ושורפים קדשים לעולם, גס אם אחר כך תברוך בשפופרת כבעל שלישי, או אם עברו ובדיקה מיד. וגם אמאי שורפים ומביאים חולין לעוזה ואין בודקים בשפופרת. ולא סבירא ליה כאוקימתא^{קכ} לעולם דארגישה כו'^{קכ}, משום דסבירא ליה דבמסקנא^{קכ} דאמרין דארגישה ולאו אדעתא^{קכ} (והיינו אפילו מדאורייתא^{קכ}, מדמסיק אחר כך מודה שמואל כו', ע"ש בתוס'^{קכ}) אם כן אתי שפיר מתניתין^{קכ} כפשטה, וכדמוכחא כולא סוגיא דאימור שחתה ואזקרה דפ"ב^{קכ}. וכדאיא בהדיא בפ"ב דשבועות^{קכ} דנמצא לבתר הכי משמע, ולא מיחייבי אפרישה^{קכ}, מכלל שלא הרגישה. דאם הרגישה ולא אמרה

תשמש רגלים לרבי כו', כדלעיל ולקמן בסמוך). קמז בנמרא שם; ואע"ג דלא ארגישה כו' דאימור ארגישה ולאו אדעתא. וראה שרי"ת צ"צ סי' ע"ז אות ב.
קמח כדלעיל בתחלת המהר"ב, דאף במקום דלא שייך לומר אימור הרגשת עד הוא (או הרגשת שמש), מ"מ אמרינן ארגישה ולאו אדעתא (או הרגשת מי רגלים היא) וטמאה מדאורייתא.
קמט חזר בזה כמה שפסק (לקמן סי' קצ ס"ק א) כפרשי"ש שם (נח, רע"א). דהיינו מדרבנן. וראה בסוף ההגהה הב', שפרש"ש כן אף ברש"י.
קנ גח, א ד"ה מודה שמואל (שאפילו ודאי לא הרגישה טמאה מדרבנן. וא"כ מובן שכשרוב ימיה בהרגשה אמרינן ארגישה ולאו אדעתא מדאורייתא).
קנא קנא שתי המשניות (יד, א – לענין נמצא כו' אותים חייבים בקרבן; יז, ב – לענין נמצא כפרודור ספקו טמא) מייירו בלא הרגשה, ואמרין ארגישה ולאו אדעתא. וראה לעיל ק"א ס"ק ב (ד"ה ועיין רש"י). שפרש"ש בדעת התוס' ששניהם מייירו שהרגישה. וברכת הרמב"ם משנה יז, ב מייירי בלא הרגשה (לעיל שם), ומשנה יז, א מייירי בהרגישה (לקמן סי' קפ"א ס"ק א ד"ה והא, וס"ק י ד"ה ומ"ש בתורת הבית). אמנם כאן מוכיח, שלמסקנת הגמ' בנה (ג, ב), ובשבועות (יח, א) מייירו בלא הרגשה. וראה בהגהה הב' (ד"ה והנה למסקנא).
קנב יז, ב. וכדלעיל בתחלת המהר"ב, שמוכיח מכאן, שאמריים ארגישה ולאו אדעתא אפילו במקום שאין לומר הרגשת עד היא.
קנג יח, א (לגבי המשנה בנה יד, א).
קנד רבא בנמרא שם, שלכן אינו חייב בקרבן על מה שלא פרש, אלא על הכניסה סמוך לוסתה. וכ"פ הרמב"ם בהל' שגגות פ"ה ה"י.

קלט שמתחיל; כיצד בודקת עצמה עם נתרפאה או לא נתרפאה מביאה שפופרת כו'. ומסיק: ואם לא נמצא על המוך כלום בידוע שהדם שראה מרוחק הצדדן וטהורו היא ומוותרת להנשא לאחרים כמו שביארנו בהל' אישות. וראה לקמן שם (ד"ה והנה) שמבאר משמעות הרמב"ם, שכשנמצא על צדדי השפופרת תולין שהוא מרוחק הצדדים, וכשלא נמצא דם כלל בשפופרת תלינן דנתרפאה. ואח"כ שם (ד"ה אבל) מביא שתיבי מפרש הרמב"ם, שכלל אופן הוא תלינן בצדדים. אמנם כאן בא להוכיח מהרמב"ם, שכלל אופן תלינן דנתרפאה (הדם שראתה עכשיו הוא מרוחק הצדדים). וראה שם בפנים ריש ס"ק יג (שלדעת הרמב"ם טהורה אחר בדיקה).
קמ ואינה יכולה שוב לחזור אצלו, כמו שנבאר פמ"ה מהל' אישות. והיינו מ"ש שם (ד"ה); ויוציא ולא יחזור לעולם שמא תתרפא ונמצא שלא גמר לנרשה בשעת גירושין. וראה לקמן סי' קפז בפנים ריש ס"ק יג, שבוה לא קיילי כרמב"ם.
קמא בהל' אישות שם מיירי בבעל ראשון (בלא בדיקה), ובאן – בבעל שלישי (בבדיקה).
קמב ונראה לו בידעת רבינו, שהוא סובר שאין לה לעמוד עם בעלה בבדיקה, שמא יבא עליה קודם בדיקה.
קמג ראה ביאורים הערות עם קס. ביאור הק"א ע' קמ.
קמד יד, א; טמאין (ראה רש"י שם ד"ה לאחר זמן, והיינו אף לשורח) וחייבין בקרבן.
קמה גמרא זו, ב.
קמו לקמן שם (ד"ה והא) מיישב דמתניתין (יד, א) מיירי כדארגישה משם בשעת תשמיש (ולכן טומאתן ודאי וחייבין בקרבן, משא"כ בלא"ה טומאתן בספק כמהם טעמים). אמנם כאן מפרש דמיירי בלא הרגשה (והטעם שטומאתן ודאית, כיון שראתה מחמת

לו ולא פירש^{קטז}, מודה היא ולא שב מדיעתו הוא^{קטז}. והיינו טעמא^{קטז} דאותוים רגלים לדבר שהשמש הוציא דם^{קטז}. דכה"ג כתבו התוס'^{קטז} והרא"ש ריש פ"ט אפילו לקולא גבי מי רגלים. ומשום הכי טמאה ודאי אפילו בקינוח^{קטז}, מאחר דבלאו הכי נמי הוי ספק דאורייתא^{קטז} דאימור ארגשה. והא דהעתיק הרמב"ם^{קטז} להלכה גבי מי רגלים, מה שתירצו בגמ'^{קטז} ל"ס ד לעולם דארגשה כו', היינו משום דהתם גם למסקנא על כרחך צריך לומר דמייירי דארגשה^{קטז}, דהא ר' מאיר טימא משום נדה^{קטז} כדמסיק בגמ' דף ע"ד ע"ב, ובקרקע עולם טהורה משום שאינו מקבל טומאה^{קטז}, ומי רגלים גם אם מקבלים טומאה ה"ל כתם ולא נדה, ומי רגלים^{קטז} עדיפא למיתלי בהו טפי מבקרקע עולם, דתלינן בצדדים לחוד הנוספים על דם עליה^{קטז}, ובמי רגלים איכא נמי למתלי גם בצדדין^{קטז}:

קנה ונאמר שלכן אינו חייב הבעל על הפרישה רק על הכניסה.
קנו ראה שבת סט, א. וא"כ לא תתחייב האשה בקרבן אף על הכניסה.
קנו אף דארמינן ארגשה ולאו ארעתה, עדיין יוקשה מדוע על נטתה מראורייתא, דאפשר בא הרם מהצדדים.
קנח שנתבאר לעיל רמ"ט נאסיה לבעלה ואין תולין שבא מרוחק הצדדים, וע"ז מוסף, שזה גם הטעם שטומאתה ודאית (לחייבם קרבן ולשרוף תרומה וקדשים), אף בלא הרגשה.
קנט נט, ב ד"ה דלמא. וכדלקמן סי' קצא ריש סי' א. ושי"ג.
קס אהא דתנן (יר, ב) וסת שאמרו לקינוח ולא לבידקה, וראה לעיל ק"א סי' ב (ולפי דעת) אם הכוונה קינוח בחוץ או בכרתלי הרחם, ונתבאר לעיל בסמוך שבכרתלי הרחם אינה טמאה מהותרה לדעת הרמב"ם, ואמאי טמאה ודאי בקינוח. ועדי"ז יוקשה לקמן סי' קפז ק"א סי' א ד"ה והא), ותירץ דמייירי בהרגשה. קסא כן נתבאר כאן בהגדה הב' (ס"ה ומיהו היינו), לפי מה שנתבאר שם שבכרתלי בית הרחם טמאה מספק (וראה לעיל בתחלת קטע זה, ולעיל ד"ה

אבל, שבכרתלי הרחם טהורה מדאורייתא).
קסב פ"ה הי"ז: האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגלים כו' הרי זו טהורה, ואפילו הרגיש גופה וגזרענה אינה חוששת, שהרגשת מי רגלים היא זו, שאין מי רגלים מן החרד, ודם זה דם מכה הוא בחלולות או בכוליא.
קסג נט, ב (לנבי ג' המשניות).
קסד ובי"ה לקמן סי' קפז ק"א סי' א (ד"ה והא), וסי' י (ד"ה ומ"ש בתורת הבית). ולענין המשנה הג' (ע"ד שהיה נתון תחת הכור), ראה לקמן שם (סי' י), אי מייירי בהרגשה אף למסקנא.
קסה וכן נתבאר לקמן שם (סי' י).
קסו כדלקמן סי' קצ"ט ושי"ג.
קסז שהרי מי רגלים עדיפא כו'.
קסט לעיל ק"א סי' ב (ד"ה ועיין רש"י) כתב שאין לומר ארגשה ולא ארעתה, דאי"כ ברקע קרקע עולם אמאי טהורה. אמנם כאן מבאר הטעם, כי בזה יש תלות גם בצדדי כותלי הרחם (נוסף על דם העליה), כמו בנמצא בכרתלי בית הרחם דלעיל. וכאן בהגדה הב' (ד"ה ומיהו אין צריך) חוזר גם מזה ומבאר באופן אחר (דמייירי בשעה מעטת אחר שכרקה עצמה ומצאה טהורה).
קסז בצדדי מקור מי הרגלים.